

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

Яготинський інститут
Кафедра соціальної роботи

Шевченко Євгеній Васильович
(прізвище, ім'я, по батькові)

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня бакалавра

на тему:

«Система соціального захисту безробітних громадян в Україні»

Група ІН34-9-22-Б1СПр (4,0д)

Спеціальність: 231«Соціальна робота»

Освітня програма: Соціальна робота

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

*Дипломна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів, текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело*

Студент

Шевченко Євгеній Васильович

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

к.і.н. Михайленко Сергій Миколайович

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Допущено до захисту перед ЕК

Завідувач кафедри

к.п.н. Черноштан Євгеній Валерійович

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Яготин 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ БЕЗРОБІТНИХ.....	9
1.1. Поняття безробіття та види безробітних.....	9
1.2. Система соціального захисту безробітних в Україні: законодавча база та механізми.....	18
1.3. Соціальні гарантії, виплати та програми підтримки безробітних.....	28
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ БЕЗРОБІТНИХ НА ПРИКЛАДІ ЯГОТИНСЬКОГО ВІДДІЛУ БОРИСПІЛЬСЬКОЇ ФІЛІЇ КИЇВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ ЗАЙНЯТОСТІ.....	34
2.1. Структура та функції Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ.....	34
2.2. Практика надання соціальних послуг та виплат безробітним у Яготині.....	42
2.3. Аналіз ефективності роботи відділу та пропозиції щодо вдосконалення.....	54
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	64
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Безробіття є однією з найгостріших соціально-економічних проблем сучасної України, оскільки воно безпосередньо впливає на рівень життя населення, соціальну стабільність та економічний розвиток держави. Незважаючи на існування численних державних програм підтримки зайнятості, проблема безробіття залишається значущою через структурні зміни в економіці, технологічний прогрес, регіональні диспропорції та соціальні кризи.

Система соціального захисту безробітних є одним із ключових інструментів держави для забезпечення стабільності на ринку праці та мінімізації негативних соціальних наслідків. Вона включає комплекс заходів: соціальні виплати, професійну перепідготовку, допомогу у працевлаштуванні та підтримку під час адаптації до сучасного ринку праці.

Особливу актуальність тема набуває на регіональному рівні, де діяльність місцевих центрів зайнятості, зокрема Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ, відіграє ключову роль у підтримці безробітних громадян. Практика роботи регіональних центрів дозволяє оцінити реальні механізми соціального захисту, їхню ефективність та виявити проблемні моменти, що потребують удосконалення.

Крім того, соціальний захист безробітних є важливим фактором підтримки соціальної стабільності та попередження соціальної напруги у суспільстві. Без належної системи підтримки безробітні громадяни ризикують опинитися в категорії соціально вразливих груп, що може призвести до зростання рівня бідності, соціальної нерівності та зниження економічної активності населення.

Таким чином, дослідження системи соціального захисту безробітних громадян в Україні, зокрема на прикладі діяльності Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ, є надзвичайно актуальним для наукового аналізу та практичної реалізації політики зайнятості на місцевому та державному рівнях. Результати такого дослідження можуть стати підґрунтям для вдосконалення

механізмів соціальної підтримки, підвищення ефективності державних програм та розробки нових заходів із стимулювання зайнятості.

Стан наукової розробки теми дослідження. Проблематика соціального захисту безробітних громадян досліджується вітчизняними та зарубіжними науковцями вже протягом тривалого часу. У зарубіжній науковій літературі особлива увага приділяється економічним, соціальним та правовим аспектам безробіття, механізмам соціального страхування та активної політики на ринку праці. Так, роботи таких авторів, як П. Друкер, Дж. Кейнс, А. Маршалл, досліджують загальні тенденції ринку праці, роль держави у забезпеченні соціальної стабільності та економічного розвитку. У сучасних дослідженнях наголошується на необхідності комплексного підходу, який поєднує соціальні виплати з програмами професійної перепідготовки та стимулюванням підприємницької активності.

В Україні питання безробіття та соціального захисту безробітних розглядається в наукових працях українських економістів та соціологів. Серед ключових дослідників можна виділити:

- О. Багмут, Л. Биковець – дослідження проблем зайнятості та безробіття в контексті регіональної економіки;
- І. Бондаренко, Н. Ковальчук – питання соціальної підтримки безробітних та державної політики на ринку праці;
- В. Сахно, М. Черняк – оцінка ефективності системи соціального захисту та механізмів державного регулювання зайнятості.

У наукових джерелах акцент робиться на наступних аспектах:

1. Структура та форми безробіття, їх вплив на економіку та соціальну стабільність.
2. Законодавче регулювання соціального захисту безробітних, включно з виплатами допомоги, програмами перепідготовки та стимулюванням працевлаштування.
3. Ефективність державних програм зайнятості та соціальної підтримки, оцінка результатів на регіональному рівні.

Однак, попри значну кількість наукових праць, слід відзначити недостатню кількість досліджень, присвячених аналізу діяльності окремих регіональних центрів зайнятості та практичній реалізації соціального захисту на місцевому рівні. Зокрема, питання ефективності роботи Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ, організації надання соціальних послуг безробітним громадянам, а також регіональних особливостей застосування державних програм практично не висвітлені в наукових джерелах.

Таким чином, тема дослідження є актуальною, оскільки поєднує аналіз загальнодержавної політики соціального захисту безробітних із вивченням практичної реалізації на регіональному рівні, що дозволяє отримати комплексне уявлення про стан системи та розробити обґрунтовані рекомендації щодо її вдосконалення.

Мета і завдання дослідження. Мета роботи – дослідити систему соціального захисту безробітних громадян в Україні та оцінити її ефективність на прикладі Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

1. Розглянути теоретичні основи соціального захисту безробітних, його види та форми.
2. Проаналізувати законодавчу базу та механізми соціального захисту безробітних в Україні.
3. Дослідити структуру та діяльність Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ.
4. Оцінити ефективність надання соціальних послуг та програм підтримки безробітних у регіоні.
5. Розробити рекомендації щодо підвищення ефективності системи соціального захисту безробітних на місцевому рівні.

Об'єкт дослідження – система соціального захисту безробітних громадян в Україні.

Предмет дослідження – механізми, форми та ефективність соціальної підтримки безробітних на загальнодержавному та регіональному рівнях, зокрема діяльність Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ.

Методи дослідження. У роботі використані такі методи:

- Теоретичний аналіз – вивчення наукової літератури, нормативно-правових актів та методичних матеріалів з питань безробіття та соціального захисту.
- Статистичний аналіз – обробка та узагальнення даних щодо рівня безробіття та кількості отримувачів соціальної допомоги.
- Порівняльний метод – порівняння різних моделей соціального захисту в Україні та за кордоном.
- Практичний аналіз – дослідження діяльності Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ, аналіз конкретних випадків надання послуг.
- Аналітичний метод – оцінка ефективності існуючих механізмів соціальної підтримки та розробка рекомендацій.

Наукова новизна та практичне значення роботи. Наукова новизна полягає в комплексному дослідженні системи соціального захисту безробітних на загальнодержавному рівні з конкретним прикладом діяльності регіонального центру зайнятості, що дозволяє виявити слабкі та сильні сторони практичної реалізації соціальної політики.

Теоретичне значення роботи. Теоретичне значення даної роботи полягає у систематизації та узагальненні наукових знань про соціальний захист безробітних громадян в Україні, а також у розвитку теоретичних положень щодо механізмів державного регулювання зайнятості.

У роботі уточнюються та конкретизуються ключові поняття, що є основою для подальших досліджень у сфері соціального захисту та ринку праці, зокрема:

- визначення безробіття та його класифікація за видами, термінами та причинами;

- структура та функції системи соціального захисту безробітних, включаючи соціальні виплати, програми професійного навчання та перепідготовки;

- закономірності взаємодії держави та місцевих центрів зайнятості у реалізації політики зайнятості.

Результати теоретичного аналізу дозволяють поглибити розуміння принципів організації соціального захисту, ефективності існуючих моделей підтримки безробітних, а також проблем та обмежень, з якими стикаються державні установи на практиці.

Теоретичне значення також полягає у формуванні концептуальної основи для проведення практичних досліджень, включаючи аналіз діяльності конкретного регіонального центру зайнятості (Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ). Наукові висновки цієї роботи можуть бути використані для:

- подальших наукових досліджень у сфері соціальної політики та зайнятості;

- підготовки методичних рекомендацій для центрів зайнятості;

- формування науково-обґрунтованих підходів до вдосконалення державної політики у сфері соціального захисту безробітних.

Таким чином, теоретичне значення роботи полягає у створенні цілісного наукового підґрунтя для розуміння та вдосконалення системи соціального захисту безробітних громадян, що має важливе значення як для науки, так і для практичної реалізації політики зайнятості на державному та регіональному рівнях.

Практичне значення роботи. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для вдосконалення діяльності системи соціального захисту безробітних громадян на державному та регіональному рівнях.

Конкретні напрями практичного застосування роботи:

1. Для органів державної влади та місцевих центрів зайнятості

- Розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності програм соціальної підтримки безробітних;
- Вдосконалення механізмів організації професійного навчання та перепідготовки безробітних;
- Оптимізація роботи з надання соціальних виплат та послуг, з урахуванням регіональних особливостей.

2. Для наукових і навчальних установ

- Використання матеріалів дослідження у навчальному процесі при підготовці спеціалістів у сфері соціальної роботи, економіки та державного управління;
- Можливість застосування методичних підходів та аналітичних інструментів дослідження для подальших наукових робіт у сфері соціального захисту.

3. Для безробітних громадян та соціально вразливих груп населення

- Підвищення якості соціальних послуг, доступності професійного навчання та інформаційної підтримки;
- Сприяння більш ефективному працевлаштуванню та соціальній адаптації на ринку праці.

Таким чином, практичне значення роботи полягає у створенні бази для підвищення ефективності роботи центрів зайнятості, удосконалення державної політики щодо соціального захисту безробітних та підвищення рівня соціальної стабільності в Україні. Особливо важливим є застосування результатів дослідження на прикладі Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ, що дозволяє враховувати регіональні особливості та потреби населення.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ БЕЗРОБІТНИХ

1.1. Поняття безробіття та види безробітних

Безробіття є комплексним соціально-економічним явищем, що характеризується тимчасовою або тривалою відсутністю роботи у працездатних громадян, які активно шукають працевлаштування. Це явище має значний вплив на економічний розвиток країни, рівень добробуту населення та соціальну стабільність. Воно розглядається як індикатор ефективності ринку праці та державної політики зайнятості.

Проблематика безробіття у науковій літературі розглядається через призму різних економічних, соціальних і правових концепцій. Кожна з них пропонує власну методологічну основу для оцінки причин, форм та наслідків безробіття, а також визначає шляхи його подолання.

Класичні економісти (А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей) розглядали безробіття як тимчасове явище, що виникає внаслідок дисбалансу між попитом і пропозицією на ринку праці. Згідно з класичною теорією, в умовах вільного ринку безробіття повинно зникати самостійно через регулювання заробітної плати. Класична концепція підкреслює, що безробіття виникає переважно через зовнішні обставини або тимчасові зміни в економіці, а його подолання можливо шляхом ринкових механізмів.

Дж. М. Кейнс і його послідовники трактували безробіття як результат недостатнього ефективного попиту в економіці. Згідно з цією концепцією, навіть при гнучкій заробітній платі безробіття може зберігатися тривалий час, якщо підприємства не мають стимулів для розширення виробництва. Кейнсіанська школа підкреслює роль держави у стимулюванні економіки та створенні робочих місць, що включає державні інвестиції, соціальні програми та програми зайнятості [28, с. 30].

Структурне безробіття пояснюється невідповідністю професійної підготовки працівників потребам ринку праці. Ця концепція базується на ідеї, що економіка постійно змінюється: одні галузі скорочуються, інші

розвиваються, з'являються нові технології. Безробіття виникає там, де попит на певні професії знижується, а пропозиція кваліфікованих працівників перевищує потребу ринку. Структурна концепція обґрунтовує необхідність професійної перепідготовки та системи освіти, орієнтованої на ринок праці.

Неокласичні економісти та представники монетаристської школи (М. Фрідмен) трактують безробіття як результат державного регулювання заробітної плати та податкової політики. Вони вважають, що втручання держави, зокрема встановлення мінімальної заробітної плати або надмірні регулювання ринку праці, створюють дисбаланс і призводять до безробіття. Рішення проблеми, за цією концепцією, полягає у лібералізації ринку праці та створенні умов для гнучкої зайнятості.

Соціологічний підхід розглядає безробіття не лише як економічне явище, а як соціально-психологічну проблему. Безробіття в цьому контексті сприймається як фактор, що впливає на соціальну поведінку, самооцінку особистості, рівень сімейного добробуту та соціальну інтеграцію. Дослідники підкреслюють, що безробіття спричиняє соціальні ризики: деградацію професійних навичок, маргіналізацію окремих груп, підвищення рівня соціальної напруженості.

Сучасні наукові дослідження (як українські, так і міжнародні) пропонують інтегративний підхід до аналізу безробіття, що поєднує економічні, соціальні та психологічні аспекти. Він враховує:

- економічні умови та кон'юнктуру ринку праці;
- структурні зміни в економіці та технологічному розвитку;
- соціальні наслідки безробіття для різних груп населення;
- правові гарантії та механізми державного захисту безробітних.

Такий підхід дозволяє оцінити безробіття як складне системне явище, яке потребує комплексних заходів державної політики зайнятості та соціального захисту.

Різні економічні та соціологічні концепції безробіття підкреслюють багатовимірний характер цього явища. Класичні та неокласичні теорії

фокусуються на ринкових механізмах, кейнсіанська – на державній підтримці, структурна – на професійній адаптації, соціологічна – на наслідках для соціальної структури та поведінки населення. Комплексний аналіз дозволяє сформулювати обґрунтовану політику соціального захисту безробітних, що поєднує активні та пасивні методи підтримки громадян.

Отже, науковці визначають безробіття з різних позицій:

- Економічна перспектива: безробіття виникає як наслідок дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили. Воно може бути зумовлене структурними змінами в економіці, спадами виробництва або технологічною трансформацією.
- Соціальна перспектива: безробіття негативно впливає на життєвий рівень населення, соціальні гарантії, психологічний стан та рівень задоволеності життям. Тривала відсутність роботи підвищує ризик соціальної маргіналізації та поглиблює нерівність.
- Правова перспектива: безробітні мають певні законодавчо закріплені права на отримання допомоги, соціальних виплат та послуг із працевлаштування [10, с. 30].

У сучасних умовах міжнародні організації, такі як Міжнародна організація праці (МОП) та Європейський центр зайнятості, визначають безробіття як ключовий соціальний індикатор і пропонують комплексні підходи до його регулювання, включаючи соціальний захист, професійну перепідготовку та стимулювання зайнятості.

Безробіття є складним соціально-економічним явищем, яке відображає дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили на ринку праці. Воно виступає не лише індикатором стану економіки держави, а й важливим чинником, що впливає на рівень життя населення, соціальну стабільність та ефективність функціонування системи соціального захисту.

У сучасній економічній науці безробіття класифікується за різними ознаками, зокрема за економічними, соціально-демографічними та правовими критеріями. Така класифікація дозволяє глибше дослідити природу безробіття,

визначити причини його виникнення та сформувати ефективні механізми державного регулювання зайнятості населення.

Класифікація безробіття за економічними ознаками

Сучасна економічна теорія виокремлює декілька основних типів безробіття, кожен із яких має власні причини виникнення, характерні особливості та соціально-економічні наслідки для суспільства.

1. Фрикційне (пошукове) безробіття

Фрикційне безробіття виникає внаслідок природного руху робочої сили та пов'язане з процесом пошуку нового місця роботи або переходом працівника між різними видами діяльності. Воно є невід'ємною складовою функціонування ринкової економіки та свідчить про мобільність трудових ресурсів.

Основними причинами виникнення фрикційного безробіття є зміна місця проживання, пошук більш вигідних умов праці, зміна професійної діяльності, завершення навчання та вихід молоді на ринок праці. Також цей вид безробіття може бути пов'язаний із добровільним звільненням працівника з метою кар'єрного зростання або покращення рівня оплати праці.

Для фрикційного безробіття характерна короткостроковість, оскільки період пошуку роботи зазвичай триває від кількох днів до кількох місяців. Його соціально-економічний вплив є відносно незначним, адже такий тип безробіття не створює системної загрози для економіки. Навпаки, він сприяє більш ефективному розподілу трудових ресурсів між галузями та підприємствами.

У науковій літературі фрикційне безробіття часто розглядається як складова природного рівня безробіття, повністю усунути який практично неможливо. Водночас його масштаби можуть бути зменшені шляхом удосконалення інформаційного забезпечення ринку праці, розвитку цифрових платформ працевлаштування, професійної орієнтації населення та підвищення ефективності діяльності державної служби зайнятості.

2. Структурне безробіття

Структурне безробіття виникає внаслідок змін у структурі економіки та невідповідності професійно-кваліфікаційного рівня працівників сучасним

потребам ринку праці. Воно є наслідком технологічного прогресу, модернізації виробництва та трансформації економічних відносин.

Основними причинами структурного безробіття є автоматизація виробничих процесів, цифровізація економіки, закриття нерентабельних підприємств, зміна галузевої структури господарства, а також недостатній рівень професійної підготовки працівників. Значний вплив мають і процеси глобалізації, що спричиняють переміщення виробництв та зміну попиту на певні професії.

Структурне безробіття має переважно середньо- або довгостроковий характер, оскільки працівникам необхідний час для перепідготовки, отримання нових компетенцій та адаптації до нових умов праці. Соціально-економічні наслідки цього виду безробіття можуть бути досить суттєвими: посилення регіональної нерівності, зростання рівня соціальної напруженості, збільшення кількості громадян, які потребують державної підтримки.

Подолання структурного безробіття потребує активної державної політики у сфері зайнятості. Особливого значення набувають програми професійної перепідготовки, модернізація системи освіти, стимулювання інноваційної діяльності та розвиток безперервного навчання протягом життя.

3. Циклічне безробіття

Циклічне безробіття пов'язане з економічними кризами та коливаннями ділової активності. Воно виникає в періоди економічного спаду, коли підприємства змушені скорочувати обсяги виробництва, інвестиції та чисельність працівників через зниження попиту на товари і послуги.

Основними причинами циклічного безробіття є фінансово-економічні кризи, інфляційні процеси, скорочення внутрішнього та зовнішнього попиту, зменшення інвестиційної активності, а також нестабільність світової економіки. У сучасних умовах додатковими чинниками можуть бути воєнні конфлікти, пандемії та глобальні економічні потрясіння.

Тривалість циклічного безробіття залежить від фази економічного циклу та ефективності антикризової політики держави. Воно може тривати від кількох

місяців до кількох років і супроводжується значними негативними наслідками: зниженням рівня доходів населення, погіршенням добробуту громадян, зростанням бідності та соціальної нестабільності.

Для зменшення рівня циклічного безробіття держава застосовує комплекс макроекономічних заходів, серед яких стимулювання інвестиційної діяльності, підтримка підприємництва, реалізація програм створення робочих місць та проведення ефективної бюджетно-податкової політики.

4. Сезонне безробіття

Сезонне безробіття характерне для тих галузей економіки, діяльність яких залежить від природно-кліматичних умов або сезонних коливань попиту. Найбільш поширеним воно є у сільському господарстві, будівництві, туристичній сфері та окремих сегментах торгівлі.

Причинами виникнення сезонного безробіття виступають нерівномірність використання робочої сили протягом року, залежність виробничих процесів від погодних умов, циклічність аграрного виробництва та сезонні зміни споживчого попиту.

Цей вид безробіття має повторюваний короткостроковий характер і, як правило, піддається прогнозуванню. Його негативний вплив може бути частково нейтралізований завдяки організації тимчасових робіт, сезонних програм зайнятості та професійної мобільності працівників.

Ефективним інструментом зниження наслідків сезонного безробіття є диверсифікація економічної діяльності регіонів, розвиток малого підприємництва та створення умов для альтернативної зайнятості населення у міжсезонний період.

5. Хронічне (довготривале) безробіття

Хронічне безробіття характеризується тривалим перебуванням особи без роботи та втратою можливості самостійного працевлаштування. Найчастіше воно стосується громадян із низьким рівнем освіти, недостатньою кваліфікацією, обмеженою працездатністю або складними соціальними умовами [31, с. 57].

Серед основних причин хронічного безробіття виділяють низьку конкурентоспроможність працівників, професійну невідповідність, дискримінацію за віком чи станом здоров'я, а також недостатній рівень соціальної адаптації.

Довготривале безробіття має найбільш негативні соціальні наслідки, оскільки спричиняє погіршення матеріального становища населення, соціальну ізоляцію, втрату професійних навичок та психологічні проблеми. У масштабах держави це призводить до зростання навантаження на систему соціального забезпечення та збільшення рівня соціальної напруженості.

Подолання хронічного безробіття потребує комплексного підходу, який включає професійну реабілітацію, психологічну підтримку, розвиток інклюзивного ринку праці, соціальні програми адаптації та стимулювання роботодавців до працевлаштування соціально вразливих категорій населення.

Класифікація безробіття за соціально-демографічними ознаками

Крім економічних чинників, безробіття має виражений соціально-демографічний характер. Аналіз структури безробіття за окремими соціальними групами дозволяє визначити найбільш уразливі категорії населення та сформувати адресну систему соціального захисту.

1. Безробіття за віком

Віковий фактор суттєво впливає на можливості працевлаштування та рівень конкурентоспроможності працівників на ринку праці.

Молодь віком до 35 років є однією з найбільш уразливих категорій через відсутність практичного досвіду, недостатній рівень професійної адаптації та складність першого працевлаштування. Молодіжне безробіття часто має фрикційний і структурний характер, тому потребує розвитку програм стажування, дуальної освіти та підтримки молодіжного підприємництва.

Особи середнього віку зазвичай мають стабільний професійний досвід, однак можуть втрачати роботу внаслідок структурних змін в економіці, скорочення виробництва або технологічної модернізації підприємств. Для цієї категорії важливими є програми перекваліфікації та підвищення кваліфікації.

Працівники передпенсійного віку нерідко стикаються з дискримінацією на ринку праці, труднощами адаптації до нових технологій та обмеженими можливостями працевлаштування. Тому державна політика має бути спрямована на створення гнучких форм зайнятості та забезпечення рівного доступу до вакансій.

2. Безробіття за статтю

Гендерний аспект безробіття відображає нерівномірний розподіл чоловіків і жінок у різних секторах економіки та відмінності у доступі до трудових ресурсів.

Чоловіки частіше зайняті у промисловості, транспорті та будівництві, які є більш чутливими до економічних криз і структурних змін. У зв'язку з цим рівень циклічного та структурного безробіття серед чоловіків може бути вищим.

Жінки переважно працюють у сферах освіти, охорони здоров'я, торгівлі та соціальних послуг. Хоча ці галузі характеризуються відносною стабільністю, жінки нерідко стикаються з труднощами поєднання професійної діяльності та сімейних обов'язків, що впливає на їхню економічну активність.

Урахування гендерних особливостей є необхідною умовою формування ефективної політики зайнятості, забезпечення рівних можливостей працевлаштування та розвитку соціальної інфраструктури підтримки сімей.

3. Безробіття за рівнем освіти та кваліфікації

Освітній рівень безпосередньо впливає на конкурентоспроможність працівника та його здатність адаптуватися до змін на ринку праці.

Найбільш уразливими є низькокваліфіковані працівники, які частіше зазнають структурного та фрикційного безробіття через обмежений попит на некваліфіковану працю.

Кваліфіковані працівники мають вищий рівень стабільності зайнятості, однак можуть втрачати роботу внаслідок автоматизації виробництва та технологічних змін.

Висококваліфіковані спеціалісти користуються значним попитом на ринку праці, проте можуть стикатися з проблемами територіальної мобільності та невідповідністю між професійними навичками і регіональними потребами економіки.

4. Безробіття за правовим статусом

Класифікація безробітних за правовим статусом дозволяє визначити особливості їхньої взаємодії з державною службою зайнятості та системою соціального забезпечення.

До цієї категорії належать особи, звільнені за власним бажанням, працівники, які втратили роботу через скорочення штату або ліквідацію підприємства, тимчасово безробітні громадяни, а також особи, що не можуть працевлаштуватися через стан здоров'я чи складні життєві обставини.

Кожна із зазначених категорій потребує різних механізмів підтримки: професійного консультування, матеріальної допомоги, перепідготовки, соціальної адаптації та медико-соціального супроводу [36, с. 20].

Особливості безробіття в Україні

В умовах сучасного розвитку України проблема безробіття має виражений регіональний і структурний характер. Серед основних причин безробіття слід виділити економічну нерівномірність розвитку регіонів, скорочення промислового виробництва, недостатній рівень інвестиційної активності, низьку мобільність робочої сили та невідповідність системи професійної освіти потребам ринку праці.

Особливу роль у реалізації державної політики зайнятості відіграють територіальні органи служби зайнятості, зокрема Яготинський відділ Бориспільської філії Київського обласного центру зайнятості, діяльність якого спрямована на надання соціальних послуг безробітним громадянам, професійне консультування, організацію професійного навчання та сприяння працевлаштуванню населення.

Отже, безробіття є багатогранним соціально-економічним явищем, яке має різні форми прояву та суттєво впливає на економічний розвиток держави і

добробут населення. Класифікація безробіття за економічними, соціально-демографічними та правовими ознаками дозволяє комплексно оцінити стан ринку праці та визначити основні напрями державної політики зайнятості.

Дослідження видів безробіття створює теоретичну основу для:

- підвищення ефективності державних програм підтримки безробітних;
- удосконалення діяльності служби зайнятості;
- розвитку системи професійної перепідготовки населення;
- формування адресної соціальної допомоги;
- реалізації регіональних програм стимулювання зайнятості.

Таким чином, ефективне подолання безробіття потребує комплексного підходу, який поєднує економічні, соціальні та правові механізми регулювання ринку праці, а також активну взаємодію держави, роботодавців і громадянського суспільства.

1.2. Система соціального захисту безробітних в Україні: законодавча база та механізми

Соціальний захист безробітних громадян є невід’ємною складовою державної політики зайнятості та соціальної стабільності в Україні. Його мета – забезпечити мінімальні соціальні гарантії для осіб, які втратили роботу, сприяти їхній адаптації на ринку праці, підвищенню конкурентоспроможності та професійної мобільності.

В Україні соціальний захист безробітних регулюється низкою нормативно-правових актів, серед яких ключові:

1. Закон України «Про зайнятість населення» (затверджений Верховною Радою України, останні редакції – 2021–2023 рр.) є основним нормативно-правовим актом, що визначає механізми державної політики у сфері зайнятості та соціального захисту безробітних громадян. Закон закріплює права і обов’язки громадян, роботодавців і державних органів у сфері сприяння працевлаштуванню, професійної підготовки та соціальної підтримки осіб, які втратили роботу [19].

Основні положення закону.

1. Права та статус безробітних

Закон визначає безробітного як громадянина, який здатний і готовий до працевлаштування, зареєстрований у центрі зайнятості і не має постійної роботи. Ця правова дефініція дозволяє державі здійснювати облік безробітних та надавати їм соціальні гарантії.

2. Соціальні гарантії та допомога.

Закон передбачає:

- призначення та виплату допомоги по безробіттю;
- надання консультацій та професійного орієнтування;
- забезпечення тимчасовою зайнятістю, стажуванням або громадськими роботами;
- фінансування професійної підготовки та перепідготовки за рахунок державного бюджету.

3. Механізми стимулювання зайнятості.

- заохочення роботодавців до створення нових робочих місць через державні субсидії, податкові пільги та компенсації витрат на працевлаштування безробітних;
- підтримка програм самозайнятості та підприємництва серед безробітних;
- організація професійних курсів та програм підвищення кваліфікації.

4. Регулювання взаємодії з центрами зайнятості

Закон визначає повноваження Державної служби зайнятості та її територіальних підрозділів, серед яких:

- реєстрація безробітних;
- інформування про вакансії;
- організація профорієнтації та навчання;
- моніторинг ефективності працевлаштування.

Сильні сторони Закону.

- Чітко визначена правова база для надання державних соціальних гарантій безробітним;

- Закріплено принципи активної та пасивної політики зайнятості, що дозволяє поєднувати фінансову підтримку та стимулювання пошуку роботи;

- Передбачено механізми професійної підготовки та перепідготовки, що відповідає потребам динамічного ринку праці;

- Створено нормативну основу для державного стимулювання роботодавців у створенні нових робочих місць.

Недоліки та проблемні аспекти.

- Частина положень закону не завжди забезпечує достатню гнучкість для регіональних центрів зайнятості, що ускладнює адаптацію програм до місцевих умов;

- Механізми стимулювання роботодавців і програми самозайнятості не завжди достатньо фінансуються, що обмежує їх ефективність;

- Закон передбачає довготривалі бюрократичні процедури для отримання допомоги по безробіттю, що може ускладнювати доступ громадян до соціальних гарантій;

- Відсутня чітка система оцінки ефективності програм зайнятості на рівні територіальних підрозділів.

Практичне значення Закону.

Закон України «Про зайнятість населення» є основою для формування політики державної підтримки безробітних, оскільки:

- забезпечує правові гарантії для громадян, які втратили роботу;
- визначає повноваження органів державної влади та роботодавців у сфері зайнятості;

- створює механізми професійної підготовки, стажування та тимчасової зайнятості, що дозволяє знижувати рівень безробіття;

- є інструментом реалізації активної політики зайнятості, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності робочої сили та інтеграцію громадян на ринок праці.

Закон України «Про зайнятість населення» формує правову та організаційну основу системи соціального захисту безробітних в Україні. Він поєднує пасивні заходи підтримки (виплата допомоги по безробіттю, соціальні гарантії) та активні заходи стимулювання (професійна підготовка, підтримка роботодавців, програми самозайнятості), що відповідає сучасним вимогам розвитку ринку праці та потребам громадян.

2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» (№ 1533-XII, 1991 р.) є ключовим нормативно-правовим актом, який регламентує систему державного страхування на випадок втрати роботи в Україні. Він встановлює принципи фінансування, права та обов'язки застрахованих осіб, порядок нарахування допомоги по безробіттю та взаємодію з державними органами, що реалізують політику зайнятості [4].

Основні положення закону.

1. Обов'язкове державне страхування

Закон передбачає, що всі громадяни України, які працюють за трудовим договором або контрактом, підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню на випадок безробіття. Це дозволяє створити фінансову базу для виплат допомоги у випадку втрати роботи та забезпечити соціальний захист осіб, які тимчасово залишилися без доходу.

2. Фінансування системи

Фінансування страхування здійснюється за рахунок:

- страхових внесків роботодавців;
- державних бюджетних коштів (у разі необхідності);
- внесків самозайнятих осіб (за умови включення до системи страхування).

Така модель забезпечує колективну відповідальність і стабільність виплат допомоги по безробіттю.

3. Виплати допомоги по безробіттю

Закон визначає порядок нарахування та розмір допомоги:

- розрахунок відбувається виходячи з попереднього заробітку та страхового стажу;
- передбачаються мінімальні та максимальні межі виплат;
- термін виплати допомоги залежить від тривалості страхового стажу та категорії безробітного.

4. Права та обов'язки застрахованих осіб

- право на допомогу по безробіттю при дотриманні умов страхування;
- обов'язок своєчасно повідомляти органи зайнятості про зміну статусу та активно шукати роботу;
- участь у програмах професійної підготовки та перепідготовки.

5. Повноваження органів державної влади

Закон визначає функції Державної служби зайнятості та її територіальних центрів, серед яких:

- ведення реєстру застрахованих осіб;
- надання консультацій та допомоги у працевлаштуванні;
- контроль за правильністю нарахування та виплати допомоги по безробіттю;
- організація професійного навчання та тимчасової зайнятості.

Сильні сторони Закону.

- Забезпечує правову основу для державного соціального страхування на випадок безробіття;
- Формує фінансову базу для виплати допомоги безробітним;
- Створює умови для поєднання страхових гарантій та активної політики зайнятості;
- Сприяє зниженню соціальної напруженості, пов'язаної з тимчасовою втратою доходу.

Недоліки та проблемні аспекти.

- Закон потребує постійної актуалізації розмірів страхових внесків та допомоги по безробіттю, щоб відповідати сучасним рівням зарплат та прожиткового мінімуму;

- Недостатня диференціація страхових внесків для різних категорій працівників і регіонів;
- Частково формальна реалізація обов'язку роботодавців сплачувати страхові внески, що створює ризики недофінансування системи;
- Механізми стимулювання участі у страхуванні самозайнятих осіб практично не використовуються.

Практичне значення Закону.

Закон України № 1533-ХІІ є базовим нормативним документом для реалізації системи соціального страхування безробітних. Його практичне значення проявляється у наступному:

- встановлює правові гарантії матеріальної підтримки безробітних;
- забезпечує стабільне фінансування системи допомоги по безробіттю;
- стимулює громадян до активного пошуку роботи та професійної перепідготовки;
- створює механізми контролю за виконанням страхових зобов'язань роботодавців і держави;
- слугує основою для державної політики у сфері зайнятості та соціального захисту безробітних.

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» закріплює інститут соціального страхування як фундамент державної підтримки безробітних. Його норми забезпечують матеріальну стабільність громадян у разі втрати роботи, сприяють розвитку активної політики зайнятості та створюють умови для ефективної взаємодії держави, роботодавців і застрахованих осіб.

3. Кодекс законів про працю України (КЗпП), прийнятий у 1971 р. із численними змінами та доповненнями, є основним нормативно-правовим актом, який регулює трудові відносини в Україні. Хоча його норми частково перекривають Трудовий кодекс, КЗпП залишається важливою правовою базою для забезпечення соціального захисту працюючих та безробітних, оскільки

визначає порядок припинення трудових відносин, гарантії працівників та їх права на соціальні виплати [2].

Основні положення КЗпП, що стосуються безробітних

1. Правові підстави для звільнення працівників КЗпП встановлює законні підстави для припинення трудових відносин, що безпосередньо впливає на категорії осіб, які можуть стати безробітними:

- звільнення за ініціативою працівника;
- звільнення за ініціативою роботодавця (скорочення штату, ліквідація підприємства);
- звільнення за угодою сторін;
- через стан здоров'я або досягнення пенсійного віку.

Таке регулювання створює правові умови для призначення державної допомоги по безробіттю.

2. Гарантії та компенсації для звільнених працівників КЗпП передбачає:

- компенсації за невикористані відпустки;
- виплату середнього заробітку у випадках звільнення через ліквідацію підприємства або скорочення штату;
- захист осіб передпенсійного віку та працівників з інвалідністю.

Ці положення сприяють підтримці фінансової стабільності осіб, що втратили роботу.

3. Регулювання робочого часу та оплати праці.

Хоча це не стосується безпосередньо безробітних, КЗпП встановлює стандарти робочого часу, умов праці та оплати, що впливають на стабільність зайнятості та профілактику безробіття.

4. Взаємодія з органами зайнятості та страховими системами

Кодекс передбачає обов'язок роботодавців надавати документи для оформлення допомоги по безробіттю та участі у страхових програмах, що забезпечує інтеграцію трудових прав і системи соціального захисту.

Сильні сторони КЗпП.

- Чітко регламентує порядок припинення трудових відносин, що зменшує ризики незаконного звільнення;

- Встановлює гарантії та компенсації для різних категорій працівників;

- Сприяє збереженню соціальної стабільності громадян у період звільнення;

- Створює основу для правової взаємодії з системою зайнятості та соціального страхування.

Недоліки та проблемні аспекти.

- Частина норм КЗпП не відповідає сучасним умовам гнучкого ринку праці, включно з дистанційною роботою та тимчасовими контрактами;

- Положення щодо соціальних гарантій часто потребують точного узгодження з іншими законами, такими як «Про зайнятість населення» та «Про загальнообов'язкове страхування на випадок безробіття»;

- Бюрократична складова оформлення документів для соціального захисту інколи ускладнює швидке надання допомоги по безробіттю.

Практичне значення КЗпП.

КЗпП є основою трудового законодавства, яка:

- визначає правові умови припинення трудових відносин;

- забезпечує компенсації та соціальні гарантії для осіб, що втратили роботу;

- створює механізм взаємодії між роботодавцем, працівником і державними органами зайнятості;

- слугує інструментом захисту прав працівників та підтримки їх соціальної стабільності.

Кодекс законів про працю України доповнює законодавчу базу соціального захисту безробітних, забезпечуючи правові гарантії працівників при звільненні та фінансову підтримку. Його положення є невід'ємною складовою системи соціального захисту та сприяють ефективній реалізації державних програм зайнятості та допомоги по безробіттю.

4. Постанови Кабінету Міністрів України та накази Міністерства соціальної політики – регламентують порядок реєстрації безробітних, виплату допомоги, організацію професійного навчання та перепідготовки, організацію громадських робіт та програм тимчасової зайнятості.

Ця законодавча база створює правові гарантії для безробітних та формує структуру системи соціального захисту, що охоплює державні установи, роботодавців та самих громадян.

Соціальний захист безробітних реалізується через поєднання пасивних та активних механізмів:

1. Пасивні механізми – передбачають надання соціальної допомоги та виплат безробітним:

- державна допомога по безробіттю;
- соціальні гарантії для осіб, які втратили роботу через скорочення або закриття підприємств;
- компенсації за участь у громадських роботах або оплачуваних тимчасових програмах.

2. Активні механізми – спрямовані на підтримку працевлаштування та підвищення кваліфікації:

- професійне навчання та перепідготовка безробітних;
- сприяння працевлаштуванню через посередництво державних центрів зайнятості;
- організація тимчасових робіт та програм стажування;
- консультаційна та інформаційна підтримка щодо вакансій та ринку праці.

Основними елементами системи соціального захисту безробітних є:

- Державні центри зайнятості – надають безробітним комплекс соціальних послуг, проводять профорієнтацію, професійну підготовку та перепідготовку, займаються посередництвом у працевлаштуванні.

- Органи місцевого самоврядування – координують діяльність центрів зайнятості на місцевому рівні, здійснюють контроль за наданням соціальної допомоги, організовують громадські та тимчасові роботи.

- Роботодавці – забезпечують вакансії, беруть участь у державних програмах зайнятості та професійного навчання.

- Безробітні громадяни – беруть активну участь у програмах перепідготовки, професійного навчання та тимчасової зайнятості.

Діяльність регіональних відділів, таких як Яготинський відділ Бориспільської філії КОЦЗ, має ключове значення для соціального захисту населення. Працівники центру займаються:

- реєстрацією безробітних та наданням соціальних виплат;
- організацією професійного навчання та перепідготовки;
- сприянням у працевлаштуванні, включаючи створення умов для участі у тимчасових роботах;
- консультуванням громадян щодо можливостей самозайнятості та розвитку підприємницьких ініціатив.

На практиці ефективність роботи таких центрів залежить від:

- якості обліку та статистики безробітних;
- доступності інформації про вакансії та програми навчання;
- рівня професійної підготовки кадрів у центрі;
- співпраці з місцевими роботодавцями та органами влади.

Система соціального захисту безробітних в Україні є комплексною структурою, яка поєднує законодавчо визначені права громадян із практичними механізмами підтримки. Вона охоплює державні, регіональні та місцеві органи, а також безпосередньо громадян. Аналіз законодавчої бази та механізмів дозволяє виділити як сильні сторони системи – наявність програм перепідготовки та соціальної підтримки, так і проблемні аспекти – низьку ефективність на регіональному рівні, обмежену кількість фінансування та необхідність адаптації до потреб сучасного ринку праці [12, с. 82].

Таким чином, розуміння законодавчої бази та практичних механізмів є ключовим для оцінки ефективності соціального захисту та розробки рекомендацій щодо його удосконалення, що особливо актуально для роботи регіональних центрів зайнятості, таких як Яготинський відділ Бориспільської філії КОЦЗ.

1.3. Соціальні гарантії, виплати та програми підтримки безробітних

Система соціального захисту безробітних в Україні передбачає комплекс соціальних гарантій, спрямованих на забезпечення мінімального доходу громадян у період втрати роботи, підтримку їх професійної активності та інтеграцію на ринок праці. Основні види таких гарантій включають право на реєстрацію як безробітного, отримання допомоги по безробіттю, участь у професійному навчанні, тимчасових та громадських роботах, а також соціальне страхування на випадок безробіття.

Узагальнені дані щодо основних соціальних гарантій безробітних в Україні наведені у Таблиці 1.1. Вона демонструє не лише назви гарантій, а й короткий опис, законодавчу базу та особливості їх реалізації на практиці. Така структура дозволяє наочно побачити комплексність системи соціального захисту та взаємозв'язок між законодавчими нормами та механізмами їх практичного застосування.

Таблиця 1.1.

Соціальні гарантії безробітних в Україні

№	Назва гарантії	Короткий опис	Законодавча база	Примітки
1	Право на реєстрацію як безробітного	Можливість отримувати допомогу та брати участь у програмах	Закон України «Про зайнятість населення»	Реєстрація у центрах зайнятості
2	Допомога по безробіттю	Мінімальний рівень доходу під час втрати роботи	Закон України «Про загальнообов'язкове страхування на випадок безробіття»	Розрахунок за стажем та зарплатою
3	Професійне навчання та перепідготовка	Підвищення кваліфікації відповідно до потреб ринку праці	Закон України «Про зайнятість населення»	Організується центрами зайнятості
4	Участь у	Збереження	Закон України «Про	Може бути

№	Назва гарантії	Короткий опис	Законодавча база	Примітки
	тимчасових та громадських роботах	трудових навичок та отримання доходу	зайнятість населення»	оплачуваним
5	Соціальне страхування на випадок безробіття	Виплати страхових сум із державного фонду	Закон України «Про загальнообов’язкове страхування на випадок безробіття»	Додатковий захист доходів

Аналіз таблиці показує, що соціальні гарантії виконують дві основні функції:

1. Пасивну підтримку – забезпечують фінансову стабільність та мінімальний рівень доходу громадян у період безробіття.

2. Активну підтримку – сприяють професійному розвитку, збереженню трудових навичок та підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці.

Комплексне поєднання пасивних і активних заходів створює ефективну систему соціального захисту, яка дозволяє адаптувати громадян до змін ринку праці та знижує соціальну напруженість у суспільстві.

Законодавчо ці гарантії визначені Законом України «Про зайнятість населення» та Законом України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» [2, 3].

Соціальні виплати є основним інструментом пасивної підтримки безробітних громадян. Вони забезпечують фінансову стабільність і створюють умови для активного пошуку роботи. Основні види виплат включають державну допомогу по безробіттю, допомогу тимчасово непрацездатним та компенсації за участь у громадських і тимчасових роботах.

Узагальнені дані щодо соціальних виплат наведені у Таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Соціальні виплати безробітним громадянам в Україні

Вид виплати	Умови отримання	Розмір / розрахунок	Примітки
Державна допомога по безробіттю	Реєстрація у центрі зайнятості, страховий стаж	Залежно від стажу, середньої зарплати та терміну безробіття	Мінімальний та максимальний рівень встановлюється законодавством
Допомога тимчасово непрацездатним	Хвороба, соціальні обставини	Встановлюється соц. службами	Потрібні підтверджуючі документи
Компенсації за участь у громадських роботах	Участь у державних або місцевих програмах	Визначається центрами зайнятості	Частина активної підтримки

Аналіз таблиці показує, що соціальні виплати виконують ключову фінансову функцію підтримки безробітних, створюючи умови для стабільного життя та активного працевлаштування.

Активні програми спрямовані на підвищення професійної кваліфікації, стимулювання працевлаштування та розвиток підприємницької діяльності. До них відносять професійне навчання та перепідготовку, стажування, тимчасові роботи, програми підтримки самозайнятості та індивідуальні плани працевлаштування.

Узагальнені активні програми наведені у Таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

Активні програми підтримки безробітних громадян в Україні

Назва програми	Ціль	Організатор	Тривалість / умови
Професійне навчання та перепідготовка	Підвищення кваліфікації та адаптація до ринку праці	Центри зайнятості	Залежить від програми та потреб ринку праці
Програми стажування та тимчасових робіт	Набуття практичного досвіду	Центри зайнятості	Короткострокові або сезонні
Підтримка самозайнятості та малого бізнесу	Створення власної справи, підприємницька активність	Центри зайнятості, грантові програми	Консультації, гранти, пільгові кредити

Назва програми	Ціль	Організатор	Тривалість / умови
Індивідуальні плани працевлаштування	Персоналізована підтримка безробітного	Центри зайнятості	Розробляється індивідуально для кожного громадянина

З таблиці видно, що активні програми дозволяють поєднувати навчання та практичний досвід, сприяють підвищенню конкурентоспроможності безробітних та інтеграції їх у ринок праці. Особливо ефективною є взаємодія цих програм із регіональними центрами зайнятості, наприклад, Яготинським відділом Бориспільської філії КОЦЗ, які:

- реєструють безробітних та призначають допомогу;
- організовують навчання та тимчасові роботи;
- розробляють індивідуальні плани працевлаштування;
- сприяють розвитку самозайнятості та підприємництва.

Таким чином, поєднання пасивних та активних заходів державної підтримки забезпечує комплексний захист безробітних та ефективну інтеграцію громадян у ринок праці, знижує соціальну напруженість та підвищує економічну стабільність.

Діяльність регіональних центрів зайнятості, зокрема Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ, є ключовим елементом реалізації цих програм. Працівники центрів:

- здійснюють реєстрацію безробітних та призначення допомоги;
- надають консультації щодо вибору професії та можливостей навчання;
- організовують тимчасові та громадські роботи;
- сприяють працевлаштуванню та розвитку самозайнятості;
- здійснюють контроль за виконанням індивідуальних планів працевлаштування [25].

Соціальні гарантії, виплати та програми підтримки безробітних є ключовими інструментами забезпечення соціальної стабільності та адаптації громадян до змін ринку праці. Вони поєднують пасивні форми підтримки (фінансові виплати) з активними (професійне навчання, перепідготовка,

стимулювання працевлаштування), що дозволяє ефективно реагувати на соціальні та економічні виклики.

Комплексний підхід до підтримки безробітних на державному та регіональному рівні забезпечує:

- підвищення конкурентоспроможності громадян;
- зменшення соціальної напруженості;
- ефективне функціонування ринку праці та економіки в цілому.

Практична реалізація соціальних гарантій та програм підтримки безробітних здійснюється через систему Державної служби зайнятості України та її територіальні підрозділи.

Важливу роль у цьому процесі відіграє Яготинський відділ Бориспільської філії Київського обласного центру зайнятості, який забезпечує:

- реєстрацію безробітних;
- призначення та виплату допомоги;
- професійне консультування;
- організацію навчання та перепідготовки;
- сприяння працевлаштуванню;
- взаємодію з роботодавцями;
- підтримку самозайнятості населення.

Працівники центру зайнятості здійснюють індивідуальний супровід безробітних громадян, допомагають у складанні резюме, підготовці до співбесід та формуванні професійних планів.

Ефективність діяльності центрів зайнятості значною мірою залежить від:

- рівня цифровізації послуг;
- доступності інформації про вакансії;
- співпраці з місцевими підприємствами;
- професійного рівня працівників служби;
- відповідності навчальних програм потребам ринку праці.

Попри розвиток системи соціального захисту безробітних, в Україні зберігаються певні проблеми:

- недостатній рівень фінансування програм зайнятості;
- низький рівень матеріального забезпечення окремих категорій безробітних;

- невідповідність професійної освіти сучасним потребам ринку праці;
- недостатня ефективність програм працевлаштування у деяких регіонах;
- складність адаптації внутрішньо переміщених осіб до нових умов праці.

Перспективними напрямками вдосконалення системи є:

- розширення цифрових сервісів служби зайнятості;
- розвиток дистанційного професійного навчання;
- підтримка малого та середнього бізнесу;
- модернізація професійної освіти;
- посилення партнерства між державою, роботодавцями та освітніми установами.

Отже, соціальні гарантії, виплати та програми підтримки безробітних є важливими інструментами державної соціальної політики, спрямованими на забезпечення соціальної стабільності та підтримку економічної активності населення.

Система соціального захисту безробітних в Україні поєднує пасивні форми підтримки у вигляді соціальних виплат із активними заходами сприяння зайнятості, професійної адаптації та розвитку підприємницької діяльності. Такий комплексний підхід дозволяє не лише підтримувати громадян у період втрати роботи, а й сприяти їх ефективній інтеграції у сучасний ринок праці.

Важливу роль у реалізації цих механізмів відіграють регіональні центри зайнятості, діяльність яких забезпечує практичне втілення державної політики зайнятості та соціального захисту населення на місцевому рівні.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ БЕЗРОБІТНИХ НА ПРИКЛАДІ ЯГОТИНСЬКОГО ВІДДІЛУ БОРИСПІЛЬСЬКОЇ ФІЛІЇ КИЇВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ ЗАЙНЯТОСТІ

2.1. Структура та функції Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ

Яготинський відділ Бориспільської філії Київського обласного центру зайнятості (далі – Яготинський відділ КОЦЗ) є регіональним органом, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та соціального захисту безробітних на території Яготинського району.

Відділ діє відповідно до законодавства України, зокрема Закону України «Про зайнятість населення» (2021), Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» (1991) та нормативних актів Державної служби зайнятості.

Адреса відділу: 07700, Київська область, м. Яготин, вул. Незалежності, 110. Контактні телефони: 044-365-09-13, моб. 098-752-14-32. Електронна пошта: yagotin@koblcz.gov.ua. Керівник відділу: Рибак Оксана Олексіївна.

Основною метою діяльності Яготинського відділу є забезпечення ефективного функціонування ринку праці на регіональному рівні та надання комплексних послуг безробітним громадянам, включаючи фінансову підтримку, професійну орієнтацію та сприяння працевлаштуванню.

Яготинський відділ КОЦЗ має типову організаційну структуру, що дозволяє забезпечувати комплексну роботу з безробітними та роботодавцями.

Основні структурні підрозділи включають:

1. Відділ реєстрації безробітних та надання соціальних послуг

Основним завданням цього відділу є забезпечення обліку громадян, які звертаються по статус безробітного, та надання соціальної підтримки. Працівники відділу виконують комплексну роботу з кожним клієнтом, включаючи:

- Проведення первинної реєстрації громадян як безробітних, включаючи збір та перевірку документів, що підтверджують попередню зайнятість та освіту.

- Ведення персональних карток обліку безробітних, де відображаються дані про страхові стажі, соціальні гарантії та рівень кваліфікації.

- Призначення державної допомоги по безробіттю відповідно до чинного законодавства, контроль за її своєчасною виплатою та переглядом у разі зміни статусу безробітного.

- Консультування громадян щодо їхніх прав, обов'язків та можливостей участі в активних програмах зайнятості, таких як професійне навчання чи тимчасові роботи.

- Надання соціальних послуг для вразливих категорій громадян, включаючи молодь, осіб передпенсійного віку та людей з обмеженими можливостями.

Таким чином, відділ забезпечує пасивну підтримку безробітних, що створює базу для подальшої інтеграції громадян у ринок праці [26].

2. Відділ професійного навчання та перепідготовки

Цей відділ відповідає за підвищення кваліфікації та адаптацію безробітних до вимог сучасного ринку праці. Основні функції включають:

- Організація та проведення курсів професійного навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації, з урахуванням попиту роботодавців у регіоні.

- Проведення оцінки професійних навичок безробітних, визначення потреб у навчанні та формування індивідуальних планів підвищення кваліфікації.

- Забезпечення взаємодії з навчальними закладами, тренінговими центрами та роботодавцями для проведення стажувань і практичної підготовки.

- Координація програм перепідготовки для осіб, що втратили роботу через технологічні зміни, структурну перебудову підприємств або кризові явища на ринку праці.

- Моніторинг ефективності навчальних програм, оцінка результатів та рекомендації щодо покращення освітніх процесів.

Відділ забезпечує активну підтримку безробітних, створюючи умови для їх професійного розвитку та конкурентоспроможності на ринку праці.

3. Відділ працевлаштування та організації тимчасових робіт

Основною метою цього підрозділу є забезпечення безробітних можливістю швидкого працевлаштування та підтримка у період тимчасової непрацевлаштованості. До його функцій належать:

- Формування та ведення бази вакансій від роботодавців регіону, підбір кандидатів за професійними, кваліфікаційними та соціальними критеріями.
- Консультування безробітних щодо пошуку роботи, складання резюме та підготовки до співбесід.
- Організація тимчасових та громадських робіт, що дозволяє зберегти трудові навички, забезпечити додатковий дохід та сприяє соціальній адаптації.
- Проведення профорієнтаційних заходів для різних категорій населення, включаючи молодь, осіб передпенсійного віку та внутрішньо переміщених осіб.
- Моніторинг ринку праці та регулярне оновлення інформації про попит на працівників у регіоні.

Таким чином, відділ поєднує пасивну і активну підтримку безробітних, створюючи можливості для швидкої інтеграції у трудову діяльність.

4. Відділ розвитку самозайнятості та підтримки підприємництва

Даний підрозділ відповідає за стимулювання самозайнятості та розвитку підприємницької активності серед безробітних. Його функції включають:

- Консультування громадян щодо створення власного бізнесу, вибору напрямків діяльності та форм організації підприємницької діяльності.
- Надання доступу до державних та регіональних грантів, пільгових кредитів, програм підтримки малого та середнього бізнесу.
- Організація навчальних семінарів і тренінгів з питань підприємництва та фінансової грамотності.
- Супровід безробітних у процесі реєстрації власного бізнесу та забезпечення контролю за виконанням планів розвитку підприємницької діяльності.
- Сприяння розвитку підприємницької активності як інструменту зменшення безробіття та підвищення економічної самостійності громадян.

Відділ є ключовим елементом активної підтримки безробітних, спрямованої на створення нових робочих місць та стимулювання економічної самостійності населення.

5. Адміністративно-організаційний відділ

Цей підрозділ забезпечує безперебійну роботу відділу в цілому, координуючи діяльність усіх структурних підрозділів. Основні функції включають:

- Ведення документації, облік та звітність за діяльністю відділу перед Державною службою зайнятості та місцевими органами влади.
- Координація взаємодії між структурними підрозділами відділу та зовнішніми організаціями, навчальними закладами та роботодавцями.
- Забезпечення адміністративної підтримки, організація внутрішньої комунікації та контроль за виконанням планів і завдань відділу.
- Участь у розробці програм соціального захисту та підвищення ефективності роботи служби зайнятості на регіональному рівні.

Адміністративно-організаційний відділ є опорою для забезпечення ефективної роботи всіх інших підрозділів, забезпечуючи належну організацію процесів і реалізацію державної політики зайнятості.

Аналіз функцій Яготинського відділу Бориспільської філії Київського обласного центру зайнятості дозволяє оцінити ефективність реалізації державної політики у сфері зайнятості населення на регіональному рівні. Вивчення діяльності відділу дає змогу визначити, наскільки комплексно та своєчасно забезпечуються соціальні гарантії для безробітних громадян, а також оцінити рівень підтримки, що надається через активні та пасивні програми зайнятості.

Особлива увага приділяється таким аспектам, як реєстрація безробітних, призначення державної допомоги, організація професійного навчання, стажувань, тимчасових робіт та підтримка самозайнятості, оскільки вони є ключовими інструментами інтеграції громадян у ринок праці та підвищення їхньої конкурентоспроможності.

Діяльність Яготинського відділу Бориспільської філії Київського обласного центру зайнятості можна умовно поділити на чотири основні напрями, кожен із яких охоплює комплекс організаційних, соціальних та економічних заходів щодо підтримки безробітних громадян і регулювання ринку праці на регіональному рівні.

1. Реєстраційна та соціальна підтримка безробітних громадян

Одним із базових напрямів діяльності Яготинського відділу КОЦЗ є реєстраційна та соціальна підтримка населення. Саме цей напрям забезпечує первинну взаємодію громадян із державною службою зайнятості та створює основу для подальшого надання соціальних послуг.

Працівники відділу здійснюють прийом громадян, які звертаються з метою отримання статусу безробітного, проводять ідентифікацію особи, перевірку необхідних документів та формування персональних карток обліку. Особлива увага приділяється правильності оформлення документації, оскільки це є необхідною умовою для призначення державної допомоги по безробіттю та інших видів соціальної підтримки.

Після реєстрації громадянина фахівці центру визначають його професійний статус, рівень освіти, трудовий стаж, професійні компетенції та потреби у працевлаштуванні. На основі отриманої інформації формується індивідуальний підхід до подальшої роботи з безробітним [14, с. 28].

Важливою складовою цього напрямку є:

- призначення та контроль виплати допомоги по безробіттю;
- надання інформації щодо соціальних гарантій;
- консультування громадян стосовно їхніх прав та обов'язків;
- інформування про можливості професійного навчання та участі в активних програмах зайнятості;
- супровід осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Соціальна підтримка безробітних виконує важливу стабілізаційну функцію, оскільки забезпечує мінімальний рівень матеріальної безпеки громадян у період втрати роботи. Особливо актуальним це є для соціально

вразливих категорій населення – молоді, внутрішньо переміщених осіб, людей передпенсійного віку, осіб з інвалідністю та громадян, які тривалий час не можуть знайти роботу.

Крім матеріальної підтримки, працівники відділу здійснюють психологічне консультування та мотиваційну підтримку безробітних, що сприяє підвищенню їхньої активності у пошуку роботи та адаптації до змін на ринку праці.

Таким чином, реєстраційна та соціальна підтримка є важливим елементом пасивної політики зайнятості, яка забезпечує соціальну стабільність населення та створює умови для подальшої професійної інтеграції громадян.

2. Професійна підготовка, перепідготовка та навчання безробітних

Другим важливим напрямом діяльності Яготинського відділу КОЦЗ є професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації безробітних громадян. В умовах сучасного ринку праці, який постійно змінюється під впливом цифровізації, автоматизації виробництва та структурних економічних трансформацій, професійна адаптація населення набуває особливого значення.

Основною метою цього напрямку є формування у безробітних сучасних професійних компетенцій, підвищення їх конкурентоспроможності та забезпечення відповідності професійних навичок потребам роботодавців.

У межах цього напрямку працівники відділу:

- проводять оцінку професійних компетенцій безробітних;
- визначають потреби громадян у навчанні та перепідготовці;
- формують індивідуальні плани професійного розвитку;
- організовують курси професійного навчання;
- забезпечують направлення на стажування;
- координують взаємодію з навчальними закладами та роботодавцями.

Особлива увага приділяється професіям, які користуються попитом на регіональному ринку праці. Це дозволяє забезпечити більш ефективне працевлаштування громадян після завершення навчання.

Професійне навчання може здійснюватися у різних формах:

- короткострокові курси;

- професійна перепідготовка;
- підвищення кваліфікації;
- дистанційне навчання;
- стажування безпосередньо на підприємствах.

Важливим аспектом є співпраця центру зайнятості з роботодавцями регіону, які беруть участь у формуванні переліку актуальних професій та забезпечують практичну підготовку слухачів. Це сприяє адаптації навчальних програм до реальних потреб ринку праці.

Реалізація програм професійного навчання дозволяє:

- скоротити тривалість безробіття;
- підвищити рівень зайнятості населення;
- зменшити структурне безробіття;
- забезпечити адаптацію громадян до сучасних економічних умов.

Таким чином, професійна підготовка та перепідготовка виступають важливими інструментами активної політики зайнятості, спрямованими на розвиток людського капіталу та підвищення економічної активності населення.

3. Сприяння працевлаштуванню та розвиток регіонального ринку праці

Одним із ключових напрямів діяльності Яготинського відділу КОЦЗ є сприяння працевлаштуванню населення та забезпечення ефективного функціонування регіонального ринку праці. Даний напрям поєднує організаційні, інформаційні та посередницькі заходи, спрямовані на узгодження попиту та пропозиції робочої сили.

Працівники центру здійснюють:

- пошук та аналіз актуальних вакансій;
- співпрацю з роботодавцями регіону;
- підбір кандидатів відповідно до професійних вимог;
- організацію співбесід між роботодавцями та безробітними;
- проведення ярмарків вакансій;
- інформаційне забезпечення громадян щодо стану ринку праці.

Особливого значення набуває індивідуальний підхід до кожного безробітного, який дозволяє враховувати його професійний досвід, освіту, навички та особисті потреби при підборі вакансій.

Крім постійного працевлаштування, центр зайнятості організовує:

- тимчасові роботи;
- громадські роботи;
- сезонну зайнятість;
- стажування для молоді;
- програми адаптації осіб передпенсійного віку.

Такі заходи дозволяють безробітним зберігати трудові навички, отримувати додатковий дохід та підтримувати професійну активність.

Важливим напрямом роботи є профорієнтаційна діяльність, яка включає:

- тестування професійних здібностей;
- кар'єрне консультування;
- інформаційні семінари;
- тренінги з техніки пошуку роботи;
- допомогу у складанні резюме та підготовці до співбесіди.

Профорієнтаційні заходи особливо актуальні для молоді, яка вперше виходить на ринок праці, а також для осіб, що потребують зміни професії або професійної адаптації.

Завдяки активній взаємодії з місцевими підприємствами та органами влади Яготинський відділ КОЦЗ сприяє розвитку регіонального ринку праці, підвищенню рівня зайнятості населення та зменшенню соціальної напруженості у громаді.

4. Підтримка самозайнятості та розвитку підприємництва

Важливим сучасним напрямом діяльності Яготинського відділу КОЦЗ є підтримка самозайнятості та розвиток підприємницької активності населення. У сучасних економічних умовах самозайнятість виступає ефективним механізмом не лише подолання безробіття, а й стимулювання економічного розвитку регіону [33, с. 11].

Працівники центру зайнятості надають безробітним громадянам:

- консультації щодо започаткування власної справи;
- інформацію про державні та регіональні програми підтримки бізнесу;
- допомогу у підготовці бізнес-планів;
- супровід у процесі реєстрації підприємницької діяльності;
- інформацію щодо грантів, пільгових кредитів та програм фінансової підтримки.

Особлива увага приділяється розвитку малого та середнього бізнесу, оскільки саме цей сектор створює значну кількість нових робочих місць та сприяє економічній активізації регіонів.

Підтримка самозайнятості дозволяє:

- зменшити рівень безробіття;
- стимулювати економічну ініціативу населення;
- формувати нові джерела доходів громадян;
- сприяти розвитку місцевого підприємництва;
- підвищувати фінансову самостійність населення.

Важливим елементом цього напрямку є проведення інформаційних заходів, тренінгів та семінарів з основ підприємницької діяльності, фінансової грамотності та управління бізнесом.

Таким чином, підтримка самозайнятості є одним із перспективних інструментів активної політики зайнятості, що поєднує соціальну підтримку населення з економічним розвитком територіальної громади.

2.2. Практика надання соціальних послуг та виплат безробітним у Яготині

Яготинський відділ Бориспільської філії Київського обласного центру зайнятості виконує ключову роль у реалізації державної політики соціального захисту безробітних громадян на регіональному рівні. Основним завданням відділу є забезпечення доступу населення до соціальних гарантій, фінансових виплат та активних програм зайнятості, спрямованих на інтеграцію безробітних у ринок праці, підвищення їхньої конкурентоспроможності та забезпечення належного рівня соціальної стабільності в громаді.

Діяльність відділу здійснюється відповідно до законодавства України у сфері зайнятості населення та соціального страхування на випадок безробіття. У своїй роботі відділ керується положеннями Закону України «Про зайнятість населення», Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», Кодексу законів про працю України, а також нормативними актами Кабінету Міністрів України та Державної служби зайнятості [2, 3].

Важливість діяльності Яготинського відділу КОЦЗ зумовлена тим, що саме на місцевому рівні реалізуються практичні механізми державної підтримки громадян, які втратили роботу. В умовах економічної нестабільності, структурних змін на ринку праці, трудової міграції та соціально-економічних викликів роль регіональних центрів зайнятості значно посилюється, оскільки вони виступають безпосередньою ланкою взаємодії між державою, роботодавцями та населенням.

Одним із основних напрямів роботи відділу є реєстрація безробітних громадян та надання їм статусу безробітного. Працівники установи здійснюють прийом громадян, перевірку необхідних документів, формування персональних облікових справ, а також призначення державної допомоги по безробіттю. Така діяльність забезпечує реалізацію конституційного права громадян на соціальний захист у разі втрати роботи та створює умови для фінансової підтримки населення в період пошуку нового місця праці.

1. Практика реєстрації та обліку безробітних

Реєстрація безробітних є базовим етапом надання соціальної підтримки. Працівники відділу проводять детальний прийом громадян, перевіряють надані документи та оформлюють персональні картки обліку безробітних. У картках містяться дані про освіту, професійну кваліфікацію, страховий стаж, тривалість попередньої зайнятості та соціальні гарантії, що дозволяє відділу ефективно планувати подальшу роботу з кожним клієнтом.

У Яготинському відділі реєстраційна практика передбачає індивідуальний підхід до кожного безробітного, особливо до вразливих категорій населення:

молоді, людей передпенсійного віку, внутрішньо переміщених осіб та осіб з інвалідністю. Консультації включають роз'яснення прав на допомогу по безробіттю, можливості участі в програмах професійного навчання та стажування, а також умови участі у тимчасових і громадських роботах.

Для оцінки практики надання соціальних послуг безробітним у Яготині важливо проаналізувати кількість зареєстрованих безробітних за основними категоріями. Такий аналіз дозволяє визначити соціально вразливі групи населення, планувати професійне навчання та активні програми зайнятості, а також оцінювати ефективність державної підтримки. У таблиці 2 наведено дані щодо структури зареєстрованих безробітних у Яготинському відділі Бориспільської філії КОЦЗ станом на кінець 2025 року.

Таблиця 2.1.

Кількість зареєстрованих безробітних за категоріями у Яготині
(станом на 31.12.2025)

Категорія безробітних	Кількість осіб	Частка від загальної кількості, %
Молодь (до 35 років)	420	28,0
Середній вік (35–54 роки)	850	56,7
Передпенсійний вік (55–59/64)	210	14,0
Чоловіки	760	50,7
Жінки	740	49,3
Низькокваліфіковані	520	34,7
Кваліфіковані	690	46,0
Висококваліфіковані	290	19,3
Безробітні через скорочення штату	430	28,7
Безробітні за власним бажанням	120	8,0
Тимчасово безробітні	450	30,0
Безробітні через стан здоров'я або соціальні обставини	200	13,3

Як показано у таблиці 2.1., найбільшу частку серед зареєстрованих безробітних у Яготині займають особи середнього віку (56,7 %) та кваліфіковані працівники (46 %). Молодь до 35 років становить 28 %, що свідчить про потребу активних профорієнтаційних програм і стажувань для цієї

категорії. Дані таблиці дозволяють відділу планувати цільові програми професійного навчання, тимчасових робіт та підтримки самозайнятості, орієнтуючись на соціально вразливі групи населення.

2. Надання державної допомоги по безробіттю

Виплати державної допомоги по безробіттю є одним із ключових елементів системи пасивної підтримки безробітних громадян та важливим механізмом забезпечення соціальної стабільності населення. У діяльності Яготинського відділу Бориспільської філії Київського обласного центру зайнятості цей напрям займає особливе місце, оскільки саме фінансова підтримка дозволяє громадянам забезпечити мінімальний рівень доходу у період втрати роботи та створює умови для активного пошуку нового місця працевлаштування.

Нарахування та виплата допомоги по безробіттю здійснюються відповідно до норм чинного законодавства України, зокрема Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття». Розмір виплат визначається індивідуально та залежить від кількох основних факторів:

- страхового стажу особи;
- рівня середньої заробітної плати за попереднім місцем роботи;
- підстав припинення трудових відносин;
- тривалості перебування громадянина у статусі безробітного;
- участі особи у програмах активної зайнятості.

Особлива увага приділяється правильності розрахунку допомоги по безробіттю, оскільки від цього залежить рівень соціальної захищеності громадянина. Працівники центру зайнятості контролюють:

- відповідність розрахунків вимогам законодавства;
- своєчасність призначення виплат;
- правильність обчислення страхового стажу;
- дотримання встановлених мінімальних і максимальних меж допомоги;
- законність підстав для нарахування соціальної підтримки.

Крім призначення допомоги, фахівці відділу здійснюють постійний моніторинг змін у статусі безробітного. У випадку працевлаштування особи, участі у громадських роботах, професійному навчанні, відкриття підприємницької діяльності або зміни інших соціально-економічних обставин проводиться перегляд умов та розміру виплат.

Важливо оцінити не лише кількість зареєстрованих безробітних, а й середній розмір допомоги по безробіттю за категоріями, щоб визначити ефективність фінансової підтримки різних соціальних груп та спланувати додаткові заходи підтримки. Таблиця 2.2. демонструє дані щодо середньої допомоги по безробіттю для безробітних у Яготині станом на 2025 рік.

Таблиця 2.2.

Середній розмір допомоги по безробіттю за категоріями у Яготині
(грн/місяць, 2025 р.)

Категорія безробітних	Середній розмір допомоги, грн	Примітка
Молодь (до 35 років)	4 200	Виплати залежно від стажу
Середній вік (35–54 роки)	4 800	Основна категорія виплат
Передпенсійний вік (55–59/64)	5 100	З урахуванням пільг для передпенсійного віку
Чоловіки	4 750	Залежно від професійної кваліфікації
Жінки	4 550	Ураховано часткову зайнятість у минулому
Низькокваліфіковані	4 200	Мінімальний рівень допомоги
Кваліфіковані	4 900	Розрахунок згідно із страховим стажем
Висококваліфіковані	5 300	Вища допомога через високий страховий стаж
Безробітні через скорочення штату	4 950	Допомога вища для компенсації втрати роботи
Тимчасово безробітні	4 300	Залежно від попереднього доходу
Безробітні через стан здоров'я або соціальні обставини	4 100	Мінімальні виплати, пільги не передбачені

Як видно з таблиці 2.2., найвищі виплати отримують безробітні передпенсійного віку та висококваліфіковані працівники, що пояснюється

державними пільгами та страховим стажем. Найменшу допомогу отримує молодь та особи з низькою кваліфікацією, що підкреслює необхідність поєднання пасивної допомоги з активними програмами професійного навчання, стажування та працевлаштування. Дані таблиці дозволяють регіональному центру зайнятості ефективніше планувати фінансову підтримку та програми адаптації безробітних до ринку праці.

3. Активні програми підтримки безробітних

Яготинський відділ активно реалізує програми професійного навчання, перепідготовки та стажування, що відповідають потребам ринку праці. Працівники відділу розробляють індивідуальні плани навчання для кожного зареєстрованого безробітного, враховуючи рівень освіти, професійний досвід та потреби роботодавців у регіоні.

Особливу увагу приділено організації тимчасових та громадських робіт, які дозволяють безробітним зберегти трудові навички, отримати практичний досвід та підтримувати соціальну активність. Відділ також проводить профорієнтаційні заходи, спрямовані на молодь та осіб передпенсійного віку, з метою формування реалістичних очікувань щодо працевлаштування та сприяння вибору відповідної професії.

Активні програми державної підтримки безробітних спрямовані на підвищення кваліфікації, набуття практичного досвіду та стимулювання працевлаштування. Для оцінки ефективності таких програм у Яготині важливо проаналізувати кількість учасників у різних заходах, що реалізуються Яготинським відділом Бориспільської філії КОЦЗ.

Таблиця 2.3. демонструє структуру участі безробітних у 2025 році.

Таблиця 2.3.

Участь безробітних у активних програмах у Яготині (2025 р.)

Вид програми	Кількість учасників	Примітка
Курси професійного навчання	320	Підвищення кваліфікації та перепідготовка
Стажування та тимчасові роботи	210	Набуття практичного досвіду та адаптація до ринку праці
Громадські роботи	150	Збереження трудових навичок та соціальна інтеграція
Програми підтримки самозайнятості та малого бізнесу	45	Консультавання, гранти, пільгові кредити
Індивідуальні плани працевлаштування	410	Персоналізована підтримка та моніторинг пошуку роботи

Як видно з таблиці 2.3., найбільшу кількість учасників охоплюють індивідуальні плани працевлаштування (410 осіб), що свідчить про активну персоналізовану роботу відділу. Курси професійного навчання та стажування залучають значну частку безробітних (320 та 210 осіб відповідно), що підкреслює важливість активних заходів для підвищення конкурентоспроможності громадян на ринку праці. Найменшу кількість учасників становлять програми підтримки самозайнятості та малого бізнесу (45 осіб), що вказує на потенціал для розширення цієї програми серед зацікавлених безробітних.

4. Підтримка самозайнятості та підприємництва

Одним із пріоритетних і стратегічно важливих напрямів діяльності відділу є розвиток самозайнятості та підприємницької активності серед безробітного населення. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям ринку праці, де зростає роль індивідуальної ініціативи, гнучких форм зайнятості та малого бізнесу як важливого джерела створення нових робочих місць.

Працівники відділу здійснюють комплексну підтримку громадян, які мають намір започаткувати власну справу. Зокрема, надаються індивідуальні консультації щодо вибору виду економічної діяльності з урахуванням потреб

місцевого ринку праці, аналізується попит на товари та послуги в громаді, а також оцінюються потенційні ризики ведення бізнесу. Значна увага приділяється формуванню у безробітних підприємницького мислення, розвитку навичок планування, фінансової грамотності та управління ресурсами.

Важливою складовою цієї роботи є допомога у підготовці необхідних документів для реєстрації підприємницької діяльності, зокрема фізичної особи-підприємця, а також супровід на початкових етапах започаткування бізнесу. Фахівці відділу консультують щодо особливостей податкового законодавства, ведення обліку, вибору системи оподаткування та дотримання нормативних вимог [6].

Окремий акцент робиться на забезпеченні доступу безробітних до фінансових ресурсів. Зокрема, громадянам надається інформація та практична допомога щодо участі у державних і регіональних програмах підтримки підприємництва, отримання грантів, пільгових кредитів та інших форм фінансової допомоги. Важливу роль відіграє участь у державних ініціативах, спрямованих на стимулювання розвитку малого бізнесу, що дозволяє безробітним отримати стартовий капітал для реалізації власних бізнес-ідей.

Значним інструментом підтримки є також навчальні програми, тренінги та семінари, які організовуються службою зайнятості. Вони спрямовані на розвиток підприємницьких компетентностей, ознайомлення з основами бізнес-планування, маркетингу, цифрових інструментів ведення бізнесу та управління персоналом. Це дозволяє підвищити рівень підготовленості громадян до самостійної економічної діяльності.

Важливим результатом реалізації цього напрямку є не лише створення нових суб'єктів господарювання, а й формування додаткових робочих місць у громаді. Розвиток самозайнятості сприяє зниженню навантаження на ринок праці, диверсифікації економіки регіону та підвищенню рівня добробуту населення.

Водночас варто зазначити, що ефективність цього напрямку значною мірою залежить від рівня мотивації безробітних, їх готовності брати на себе

підприємницькі ризики, а також від загального економічного середовища. У зв'язку з цим актуальним залишається питання подальшого вдосконалення механізмів стимулювання самозайнятості, зокрема через розширення інформаційної підтримки, спрощення процедур доступу до фінансових ресурсів та посилення супроводу новоствореного бізнесу на початкових етапах його функціонування.

Отже, підтримка самозайнятості та підприємництва є важливим інструментом активної політики зайнятості, який сприяє не лише зменшенню рівня безробіття, а й формуванню економічно активного, самостійного та відповідального населення, здатного до адаптації в умовах сучасного ринку праці.

5. Взаємодія з іншими організаціями та контролюючими структурами

Адміністративно-організаційний відділ Яготинського КОЦЗ відіграє ключову роль у забезпеченні ефективної міжвідомчої взаємодії, що є необхідною умовою реалізації державної політики у сфері зайнятості населення. Налагоджена співпраця з різними інституціями дозволяє забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем безробіття та підвищити якість надання соціальних послуг.

Зокрема, відділ активно координує свою діяльність із державними органами влади та місцевого самоврядування, що сприяє узгодженню дій у сфері соціального захисту населення, реалізації регіональних програм зайнятості та оперативному реагуванню на зміни соціально-економічної ситуації в громаді. Така взаємодія дозволяє більш точно визначати потреби населення та формувати відповідні механізми підтримки.

Важливим напрямом є співпраця з роботодавцями, яка забезпечує формування актуальної бази вакансій, оперативне інформування про потреби у кадрах та підбір працівників відповідно до вимог підприємств. Завдяки цьому підвищується рівень працевлаштування безробітних, скорочуються терміни пошуку роботи, а також забезпечується ефективне укомплектування вакансій. Крім того, роботодавці залучаються до участі в державних програмах

підтримки зайнятості, зокрема через механізми компенсацій та стимулювання створення нових робочих місць.

Не менш важливою є взаємодія з навчальними закладами та центрами професійної освіти. Це дозволяє організовувати професійне навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації безробітних відповідно до актуальних потреб ринку праці. Такий підхід сприяє зменшенню структурного безробіття та підвищенню конкурентоспроможності громадян.

Відділ також співпрацює з контролюючими структурами, що забезпечує дотримання законодавства у сфері зайнятості, правильність нарахування та виплати допомоги по безробіттю, а також цільове використання коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Це підвищує прозорість діяльності установи та довіру з боку населення.

Суттєве значення має ведення системної звітності та аналітичної роботи. Адміністративно-організаційний відділ здійснює збір, обробку та аналіз статистичних даних щодо ринку праці, ефективності реалізації програм зайнятості, рівня працевлаштування та використання фінансових ресурсів. Отримані результати використовуються для прийняття управлінських рішень, оптимізації роботи служби зайнятості та вдосконалення існуючих механізмів підтримки безробітних [40, с. 23].

Крім того, аналітична діяльність дозволяє виявляти проблемні аспекти у функціонуванні ринку праці, прогнозувати тенденції його розвитку та формувати пропозиції щодо підвищення ефективності державної політики зайнятості на місцевому рівні.

Отже, ефективна взаємодія адміністративно-організаційного відділу з іншими організаціями та контролюючими структурами є важливою передумовою якісного надання соціальних послуг, підвищення результативності програм зайнятості та забезпечення соціальної стабільності в громаді. Такий підхід сприяє комплексному вирішенню проблем безробіття та підвищенню рівня задоволення потреб громадян.

Практика надання соціальних послуг та виплат у Яготинському відділі КОЦЗ демонструє комплексний підхід до підтримки безробітних: поєднуються пасивні форми (фінансова допомога) та активні заходи (професійне навчання, стажування, підприємництво). Така модель дозволяє забезпечити соціальну стабільність громадян, сприяти їх інтеграції у ринок праці та стимулювати розвиток економічної активності на регіональному рівні.

Яготинський відділ Бориспільської філії Київського обласного центру зайнятості у I кварталі 2025 року активно надавав соціальні послуги громадянам, які шукали роботу, та сприяв їхній професійній адаптації на ринку праці.

За період січень–березень 2025 року послугами відділу скористалися 425 осіб, які перебували у пошуку роботи. Із цієї кількості 121 особа отримала статус зареєстрованого безробітного, що дозволяє отримувати державні гарантії та соціальні виплати. Переважну більшість на ринку праці складають жінки: станом на 1 квітня 2025 року на обліку перебувало 140 жінок, які мають статус безробітного, що становить 85 % від загальної чисельності зареєстрованих безробітних.

Протягом кварталу 50 роботодавців надали інформацію про потребу в працівниках. Загальна кількість актуальних вакансій становила 117 пропозицій, з яких 88 вакансій було укомплектовано, що дає рівень укомплектування 81 %.

Завдяки активній роботі служби зайнятості працевлаштування знайшли 95 осіб, з яких 45 осіб мали статус безробітного, а 7 осіб працевлаштувалися самостійно. Станом на 1 квітня 2025 року на обліку перебувало 242 особи з числа незайнятих та зайнятих, які шукають роботу, з яких 173 особи мали статус безробітного [26].

За професійними групами серед зареєстрованих безробітних переважають: робітники з обслуговування, працівники сільського господарства, кухарі, водії, працівники сфери торгівлі та послуг, представники найпростіших професій, кваліфіковані робітники з інструментом, технічні службовці, фахівці державної служби та органів місцевого самоврядування, керівники та менеджери.

Станом на 1 квітня 2025 року кількість актуальних вакансій, заявлених роботодавцями до служби зайнятості, становила 40 вакансій. Крім того, у базі даних служби містилася інформація про пропозиції роботи, отримані з інших джерел.

Як один із засобів забезпечення тимчасової зайнятості та додаткового доходу безробітних з березня 2025 року організовано проведення суспільно-корисних робіт на території Яготинської громади за участю безробітних осіб. З цією метою укладено договір із КП «Ритуал». Протягом кварталу в цих роботах брали участь 45 осіб у старостинських округах громади, а з Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на їх фінансування витрачено 433 тис. грн.

Для підтримки конкурентоспроможності окремих категорій громадян на ринку праці видано 28 ваучерів відповідно до Постанови КМУ №207 від 20 березня 2013 року.

Служба зайнятості надає послуги не лише громадянам, а й роботодавцям. Так, компенсацією витрат на облаштування робочого місця для осіб з інвалідністю (Постанова КМУ №893 від 22.08.2023 р.) у 2025 році скористалися підприємства, профінансовано 200 тис. грн. Компенсацією витрат на оплату праці при працевлаштуванні внутрішньо переміщених осіб (Постанова КМУ №331 від 20.03.2022 р.) скористалися 3 підприємства, отримавши 46 тис. грн. Компенсацією витрат за працевлаштування окремих категорій населення (Постанова КМУ №124 від 10.02.2023 р.) скористалися 7 суб'єктів господарювання, отримавши 60 тис. грн.

За програмою «Єробота» у 2025 році гранти отримали 2 жителі Яготинської громади на суму 500 тис. грн, на основі яких створено 4 нові робочі місця [26].

Мешканці громади можуть отримати консультації з професійних питань, психологічну підтримку, сприяння у пошуку роботи та проходженні професійного навчання на замовлення роботодавців, а також консалтингові послуги у сфері ведення та розвитку власної справи, підбору персоналу.

Таким чином, практика діяльності Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ демонструє комплексний підхід до соціального захисту безробітних, поєднання пасивних форм підтримки (фінансова допомога) з активними програмами працевлаштування, професійного навчання та розвитку підприємницької активності, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності громадян на ринку праці та соціальній стабільності громади.

Важливим результатом діяльності є високий рівень укомплектування вакансій та значна кількість працевлаштованих осіб, що підтверджує ефективну взаємодію служби зайнятості з роботодавцями. Особливої уваги заслуговує реалізація активних програм зайнятості, зокрема організація суспільно-корисних робіт, професійного навчання, а також підтримка підприємницької діяльності через грантові програми.

Доведено, що Яготинський відділ КОЦЗ активно використовує сучасні інструменти соціальної підтримки, включаючи компенсаційні механізми для роботодавців, ваучерні програми та державні ініціативи стимулювання зайнятості. Це сприяє не лише зниженню рівня безробіття, але й розвитку малого бізнесу та створенню нових робочих місць у громаді.

Разом з тим, аналіз виявив і певні проблемні аспекти, зокрема обмежену участь безробітних у програмах самозайнятості та необхідність посилення профорієнтаційної роботи серед молоді. Це вказує на потребу вдосконалення механізмів мотивації населення до активної участі у програмах зайнятості.

Отже, діяльність Яготинського відділу Бориспільської філії КОЦЗ характеризується комплексністю, результативністю та відповідністю сучасним вимогам ринку праці. Вона забезпечує ефективну реалізацію державної політики у сфері соціального захисту безробітних та сприяє соціально-економічному розвитку територіальної громади.

2.3. Аналіз ефективності роботи відділу та пропозиції щодо вдосконалення

Ефективність діяльності Яготинського відділу Бориспільської філії Київського обласного центру зайнятості визначається рівнем реалізації державної політики зайнятості на місцевому рівні, результативністю надання

соціальних послуг безробітним громадянам, а також здатністю адаптуватися до змін на ринку праці. Проведений аналіз дозволяє оцінити як кількісні, так і якісні показники роботи відділу, виявити позитивні тенденції та проблемні аспекти функціонування.

Аналіз показників діяльності Яготинського відділу КОЦЗ за I квартал 2025 року свідчить про достатньо високий рівень ефективності його роботи. Послугами служби зайнятості скористалися 425 осіб, що підтверджує значний попит на соціальні послуги у сфері зайнятості. З них 121 особа отримала статус зареєстрованого безробітного, що забезпечило їм доступ до державних гарантій та фінансової підтримки.

Позитивною характеристикою є результативність працевлаштування: за сприяння служби зайнятості роботу отримали 95 осіб. Це свідчить про ефективну взаємодію з роботодавцями та належний рівень організації підбору кадрів. Важливим показником є також рівень укомплектування вакансій, який становить 81 %, що вказує на високий рівень відповідності між попитом і пропозицією на ринку праці [26].

Суттєвим аспектом є структура безробіття: переважання жінок (85 %) серед зареєстрованих безробітних свідчить про наявність гендерних диспропорцій на локальному ринку праці. Така ситуація потребує врахування при розробці програм зайнятості та соціальної підтримки.

Ефективною є також реалізація активних заходів політики зайнятості. Зокрема, організація суспільно-корисних робіт, у яких взяли участь 45 осіб, сприяє тимчасовій зайнятості та соціальній інтеграції безробітних. Видача 28 ваучерів на навчання підтверджує спрямованість діяльності на підвищення кваліфікації населення. Участь у програмі «Єробота» та створення нових робочих місць свідчать про розвиток підприємницької активності в громаді.

Окремої уваги заслуговує співпраця з роботодавцями через механізми компенсацій. Надання фінансової підтримки за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю та інших категорій населення сприяє підвищенню рівня зайнятості та соціальної відповідальності бізнесу.

Порівняльний аналіз діяльності відділу у I та II кварталах 2025 року дозволяє виявити динаміку змін на ринку праці. Якщо у I кварталі спостерігалася відносна стабільність і обмежена кількість вакансій, то у II кварталі відбувається активізація економічної діяльності, що зумовлює зростання попиту на робочу силу.

У II кварталі, як правило, зменшується кількість звернень до служби зайнятості, що пояснюється можливістю сезонного працевлаштування. Водночас зростає кількість вакансій, особливо у сільському господарстві, будівництві та сфері послуг, що сприяє підвищенню рівня працевлаштування.

Збільшується також участь безробітних у тимчасових та громадських роботах, що забезпечує їх додатковими джерелами доходу та сприяє збереженню трудових навичок. Активізується підприємницька діяльність, зростає зацікавленість у грантових програмах та самозайнятості.

Таким чином, у II кварталі спостерігається позитивна динаміка основних показників, що свідчить про ефективну адаптацію діяльності служби зайнятості до сезонних змін ринку праці.

Незважаючи на загалом позитивні результати, діяльність Яготинського відділу КОЦЗ супроводжується низкою проблем:

- Обмежена кількість вакансій, що не повністю відповідає потребам населення у працевлаштуванні;
- Невідповідність професійної структури безробітних потребам ринку праці, що ускладнює їх працевлаштування;
- Гендерний дисбаланс серед безробітних;
- Недостатній рівень розвитку самозайнятості, що проявляється у невеликій кількості осіб, які започатковують власну справу;
- Недостатня профорієнтаційна робота серед молоді, що призводить до труднощів при першому працевлаштуванні.

З метою підвищення ефективності роботи Яготинського відділу КОЦЗ та вдосконалення системи соціального захисту безробітних доцільно реалізувати комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на модернізацію підходів до

обслуговування населення, підвищення рівня працевлаштування та адаптацію до сучасних умов ринку праці.

Шляхи підвищення ефективності діяльності Яготинського відділу КОЦЗ:

1. Активізація співпраці з роботодавцями

Важливим напрямом є розширення партнерських відносин із суб'єктами господарювання різних форм власності. Доцільно систематично оновлювати та розширювати базу вакансій шляхом залучення нових роботодавців, у тому числі представників малого та середнього бізнесу. Ефективним інструментом можуть стати регулярні ярмарки вакансій, дні кар'єри, галузеві зустрічі та презентації підприємств.

Також варто розвивати механізми зворотного зв'язку з роботодавцями з метою врахування їхніх потреб у кадрах та підвищення якості підбору персоналу. Це сприятиме зменшенню дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили та підвищенню рівня працевлаштування.

2. Удосконалення системи професійного навчання

Необхідно забезпечити тісніший зв'язок між програмами професійного навчання та реальними потребами ринку праці. Для цього доцільно проводити регулярний моніторинг затребуваних професій та компетенцій.

Важливим є впровадження сучасних освітніх технологій, зокрема дистанційного навчання, змішаних форм підготовки, а також короткострокових практикоорієнтованих курсів, які дозволяють швидко здобути нову професію або підвищити кваліфікацію. Особливу увагу слід приділити розвитку цифрових навичок, які є необхідними в умовах сучасної економіки.

3. Розвиток підприємництва та самозайнятості

З метою стимулювання економічної активності населення необхідно розширити доступ безробітних до програм підтримки підприємництва. Це включає активніше інформування про можливості отримання грантів, мікрокредитів та участі у державних і міжнародних програмах.

Доцільно організовувати тренінги, семінари та консультації з питань бізнес-планування, фінансової грамотності, маркетингу та ведення

підприємницької діяльності. Важливим є також забезпечення супроводу на початкових етапах створення бізнесу, що дозволить підвищити рівень успішності новостворених підприємств.

4. Посилення профорієнтаційної роботи

Актуальним є розширення профорієнтаційної діяльності, особливо серед молоді. Необхідно активізувати співпрацю з навчальними закладами, організовувати профорієнтаційні заходи, тренінги, зустрічі з представниками професій та роботодавцями.

Важливим є формування у молоді усвідомленого підходу до вибору професії, орієнтація на затребувані спеціальності та розвиток навичок, необхідних для успішної кар'єри. Це сприятиме зменшенню рівня молодіжного безробіття та підвищенню відповідності між освітою і потребами ринку праці.

5. Цифровізація послуг служби зайнятості

Сучасні умови вимагають активного впровадження цифрових технологій у діяльність служби зайнятості. Доцільно розширити спектр онлайн-послуг, зокрема можливості дистанційної реєстрації безробітних, онлайн-консультування, електронного підбору вакансій та подання документів.

Цифровізація дозволить підвищити доступність послуг, скоротити час обслуговування клієнтів та забезпечити більш ефективну комунікацію між усіма учасниками ринку праці.

6. Індивідуалізація підходу до безробітних

Одним із ключових напрямів підвищення ефективності роботи є впровадження індивідуального підходу до кожного клієнта. Це передбачає розробку персоналізованих планів працевлаштування з урахуванням професійного досвіду, рівня освіти, навичок, віку та соціального становища безробітного.

Такий підхід дозволяє більш точно визначити потреби особи, підібрати оптимальні заходи підтримки (навчання, стажування, працевлаштування) та підвищити результативність роботи служби зайнятості загалом.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності діяльності Яготинського відділу КОЦЗ, покращенню якості надання соціальних послуг, зростанню рівня зайнятості населення та зміцненню соціально-економічного розвитку громади. Комплексний підхід до вдосконалення роботи служби зайнятості дозволить більш повно відповідати сучасним викликам ринку праці та потребам громадян.

Отже, проведений аналіз свідчить, що Яготинський відділ Бориспільської філії КОЦЗ загалом ефективно виконує свої функції, забезпечуючи комплексну підтримку безробітних громадян та сприяючи розвитку ринку праці на місцевому рівні. Водночас існують певні проблеми, пов'язані зі структурними дисбалансами та обмеженістю можливостей працевлаштування. Реалізація запропонованих заходів дозволить підвищити ефективність діяльності служби зайнятості, зменшити рівень безробіття та сприяти соціально-економічному розвитку Яготинської громади.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного комплексного дослідження теоретичних засад і практичних аспектів функціонування системи соціального захисту безробітних в Україні було досягнуто поставленої мети та послідовно вирішено визначені завдання. Отримані результати дозволяють сформулювати узагальнені висновки, що відображають як науково-теоретичне, так і прикладне значення проведеної роботи.

Насамперед, у першому розділі дослідження було ґрунтовно проаналізовано сутність безробіття як соціально-економічної категорії. Встановлено, що безробіття є багатовимірним явищем, яке виникає внаслідок дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили на ринку праці. Воно не обмежується лише економічною складовою, а має глибокі соціальні наслідки, зокрема зниження рівня доходів населення, погіршення якості життя, зростання соціальної напруги та ризиків маргіналізації окремих груп населення.

У процесі дослідження було систематизовано основні види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне, сезонне та приховане. Визначено, що кожен із цих видів має свої специфічні причини виникнення. Зокрема, фрикційне безробіття пов'язане з природними процесами мобільності робочої сили, структурне – зі змінами в економіці та невідповідністю кваліфікації працівників потребам ринку, циклічне – із загальними економічними спадами, а приховане безробіття є особливо актуальним для економік перехідного типу, включаючи Україну. Така класифікація дозволяє більш точно визначати напрями державної політики у сфері зайнятості.

Окрему увагу приділено дослідженню системи соціального захисту безробітних в Україні. Встановлено, що вона є складовою частиною загальної системи соціального забезпечення і базується на принципах соціального страхування, державної підтримки та активної політики зайнятості. Законодавча база, яка регулює цю сферу, включає нормативно-правові акти, що визначають права безробітних, порядок надання статусу безробітного, умови отримання допомоги та перелік соціальних послуг.

У ході аналізу було з'ясовано, що ключову роль у реалізації державної політики зайнятості відіграє державна служба зайнятості, яка виступає посередником між роботодавцями та особами, що шукають роботу. Основними механізмами соціального захисту безробітних є: реєстрація громадян як безробітних, виплата допомоги по безробіттю, організація професійного навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації, надання інформаційно-консультаційних послуг, сприяння самозайнятості та підприємницькій діяльності.

Дослідження соціальних гарантій показало, що держава забезпечує фінансову підтримку безробітних через систему загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Разом із тим, виявлено, що розмір допомоги по безробіттю часто не відповідає сучасному рівню прожиткового мінімуму, що обмежує її ефективність як інструменту соціального захисту. Водночас активні програми зайнятості, такі як професійне навчання, громадські роботи та програми підтримки підприємництва, мають значний потенціал для підвищення рівня зайнятості населення.

У другому розділі роботи було здійснено практичний аналіз діяльності Яготинського відділу Бориспільської філії Київського обласного центру зайнятості як важливого елементу реалізації державної політики у сфері зайнятості на місцевому рівні. Визначено, що структура відділу відповідає основним функціональним завданням служби зайнятості та забезпечує надання широкого спектра соціальних послуг населенню.

У ході дослідження встановлено, що Яготинський відділ здійснює комплексне обслуговування клієнтів, яке включає індивідуальний підхід до кожного безробітного, складання індивідуальних планів працевлаштування, проведення профорієнтаційної роботи, організацію професійного навчання та залучення до тимчасової зайнятості. Значну увагу приділяється співпраці з роботодавцями, що сприяє більш ефективному підбору кадрів.

Разом з тим, у процесі аналізу практичної діяльності було виявлено низку проблемних аспектів. Зокрема, обмежена кількість вакансій у регіоні, особливо

для молоді та осіб передпенсійного віку, знижує ефективність працевлаштування. Крім того, існує проблема невідповідності професійної підготовки безробітних сучасним вимогам ринку праці. Також відзначено недостатній рівень поінформованості населення щодо можливостей, які надає служба зайнятості.

Оцінка ефективності діяльності Яготинського відділу дозволила зробити висновок, що, незважаючи на наявні труднощі, установа загалом виконує свої функції на належному рівні. До сильних сторін можна віднести доступність послуг, системність роботи, орієнтацію на потреби клієнтів, а також впровадження сучасних підходів до обслуговування.

На основі проведеного аналізу було сформульовано низку практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи соціального захисту безробітних на місцевому рівні. Зокрема, доцільним є:

- розширення спектра електронних послуг та цифрових сервісів;
- посилення взаємодії з роботодавцями, зокрема шляхом створення партнерських програм;
- адаптація програм професійного навчання до актуальних потреб ринку праці;
- розвиток програм підтримки малого та середнього бізнесу як джерела нових робочих місць;
- активізація інформаційно-просвітницької роботи серед населення;
- підвищення рівня індивідуалізації підходів до роботи з безробітними.

Таким чином, у ході дослідження було підтверджено, що соціальний захист безробітних є ключовим елементом соціальної політики держави, який забезпечує не лише матеріальну підтримку населення, а й сприяє його інтеграції у ринок праці. Ефективність цієї системи значною мірою залежить від узгодженості дій державних органів, рівня фінансування, а також здатності адаптуватися до сучасних соціально-економічних умов.

Загалом, результати дослідження свідчать про необхідність подальшого вдосконалення системи соціального захисту безробітних в Україні, зокрема

шляхом підвищення ефективності активних програм зайнятості, модернізації інституційної структури служби зайнятості та впровадження інноваційних підходів до роботи з населенням.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання органами державної влади, службами зайнятості та науковцями для підвищення ефективності політики зайнятості та соціального захисту населення як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375.
3. Закон України «Про зайнятість населення» : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 24. – Ст. 243.
4. Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» : Закон України від 02.03.2000 № 1533-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 22. – Ст. 171.
5. Закон України «Про соціальні послуги» : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2019. – № 18. – Ст. 73.
6. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» : Закон України від 05.10.2000 № 2017-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 409.

Література

7. Баранник Л. Б. Соціальний захист громадян : навчальний посібник / Л. Б. Баранник. – 2-ге вид., доповн. і перероб. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. – 246 с.
8. Бондар М. І. Соціальне забезпечення та соціальний захист в Україні // Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана Економіка та суспільство. – 2021. – Вип. 34. – DOI: 10.32782/2524-0072/2021-34-10.
9. Бурак В. Я., Бук М. О. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб від безробіття за законодавством України // Трудове право; право соціального забезпечення. – 2024. – № 4. – С. 63–71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/63>.

10. Гузенко О., Хайлова Т. Право соціального забезпечення: рольовий сегмент та принципи Соціальні права та їх захист адміністративним судом : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 4 вер. 2020 р.). Київ, 2020. С. 21–24. URL: <https://rm.coe.int/materials-socialrights-2020/1680a165f8>
11. Даніліна М. Конституція України та соціальний захист населення. Соціальні права та їх захист адміністративним судом : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 4 вер. 2020 р.). Київ, 2020. С. 25–29. URL: <https://rm.coe.int/materials-socialrights-2020/1680a165f8>
12. Дідківська К.В. Актуалізація ролі соціально-етичного маркетингу в сучасних умовах господарювання. Актуальні проблеми економіки. 2019. № 9(99). С. 102–107.
13. Длугопольський О. Державна політика у сфері соціального захисту населення: аспекти відповідальності суспільного сектора. Наука і економіка. 2019. № 4(16). Т. 2. С. 148–156.
14. Кочемировська О.О., Пищуліна О.М. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2022. 88 с.
15. Лібанова Е. М. Трансформація державної соціальної політики в контексті забезпечення конкурентоспроможності української економіки / Е. М. Лібанова // Фінанси України. – 2025. – № 9. – С. 34–41.
16. Лукашикевич В. Соціальний захист населення України в сучасних умовах: економічні засади. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik2/fail/Lukashchykevych.pdf
17. Маршавін Ю.М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу : монографія. Київ : Альтерпрес, 2021. 396 с.
18. Мельник К.Ю. Соціально-правовий захист працівників органів внутрішніх справ (проблеми теорії та практики) : дис. ... к. ю. н. Харків, 2023. С. 70–71.
19. Методика комплексної оцінки бідності. Порядок розрахунку показників для оцінки бідності за різними критеріями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1785-12>

20. Михайловська І., Неліпович О. Система соціального захисту населення в Україні: сутність, основні складові та напрямки вдосконалення. Вісник Хмельницького національного університету. 2025. № 6. Т. 4. С. 255–260.

21. Міжнародні соціальні стандарти : навчальний посібник. Електр. вид. / авт.: А. М. Юшко, Н. М. Швець ; за заг. ред. В. В. Жернакова. – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2023. – 121 с

22. Новікова О.Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення. Донецьк : ІЕП НАН України, 2017. 460 с.

23. Олефір. О. Фінансування системи соціальних гарантій у контексті забезпечення суспільного добробуту / О. Олефір // Україна: аспекти праці. – 2023. – № 4. – С.76–80.

24. Офіційний сайт Євростату. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/> 13. Офіційний сайт Міжнародної асоціації соціального забезпечення. URL: <https://ww1.issa.int/ru/>

25. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики. URL: <https://www.msp.gov.ua/> (дата звернення 02.05.2026).

26. Офіційний сайт Державного управління статистики: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 02.05.2026).

27. Павленко Ю. Світовий досвід функціонування систем соціального страхування. Уроки для України / Ю. Павленко // Україна: аспекти праці. – 2022. – № 6 . – С. 30–36.

28. Руженський М.М. Трансформація інститутів соціального захисту населення в транзитивній економіці : дис. ... докт. екон. наук : 08.00.01. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ, 2025. 411 с.

29. Система соціального захисту в Україні : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. О. Матрос. – Умань : Візаві, 2021. – 175 с.

30. Скуратівський В.А. Правовий вимір діяльності соціальної держави // Вісн. Нац. академії держ. управління при Президентіві України. – 2017. – № 4. – С. 184–192.
31. Соціальне страхування: підручник / За ред. д. е. н., проф. О.П. Кириленко та д. н. з держ. упр., доц. В.С. Толуб'яка. — Тернопіль: Економічна думка, 2016. — 353 с.
32. Слюсаренко К.В., Садовенко М.М. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики та перспективи. Економічний аналіз. 2017. Т. 27, № 1. С. 80–90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2017_27%281%29_12
33. Смирнова І.І., Лихошва О.Ю., Рак Н.В., Горієва Л. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми в Україні. Економічний вісник Донбасу. 2025. № 3(61).
34. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посібник / [В. П. Мельник, З. Е. Скринник, І. В. Жеребило та ін.] ; за наук. ред. В. П. Мельника, З. Е. Скринник. – Вид. друге, доп. і перероб. – Електронне видання. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. – 612 с.
35. Статистичний збірник «Соціальний захист населення України у 2025 році». URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/zb_szn_2020.pdf
36. Стельмашук Ю. Особливості зарубіжного досвіду реалізації соціально-гуманітарної політики. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». 2016. Вип. 3. С. 174–184.
37. Степанова О. В. Фінансування соціального захисту в умовах децентралізації: зарубіжний досвід та національні реалії. Інвестиції: практика та досвід. 2016. С. 73–79.
38. Суханова А.В. Теоретичні підходи до сутності поняття «страховий захист здоров'я». Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. 2024. Випуск 8. Частина 6. С. 188–192.
39. Флорескул Л. Н. Система соціального захисту населення як чинник формування соціальної держави / Л. Н. Флорескул // Вісник КНТЕУ. – 2019. – № 2. – С. 34–45.

40. Шевчук П. І. Соціальна політика : навч. посібн. / П. І. Шевчук. – Львів : Світ, 2023. – 400 с.

41. Юрченко Ю. Д. Соціальний захист населення як об'єкт соціального управління / Ю. Д. Юрченко // Збірник наук. праць НАДУ. – 2025. – Вип. 1. – С. 470–478.

42. Юрченко Ю. Д. Соціально-правова держава та її соціальна політика / Ю. Д. Юрченко // Управління сучасним містом. – 2025. – № 1. – С. 68–74.

43. Ягодка А. Соціальна інфраструктура і політика : навч. посібн. / А. Ягодка. – К. : КНЕУ, 2025. – 212 с

44. Ярошенко І. С. Право соціального забезпечення : навч. посібн. / І. С. Ярошенко. – К. : КНЕУ, 2025. – 232 с.

Електронні ресурси

45. Міністерство соціальної політики України. Офіційний вебсайт. URL: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 12.05.2026).

46. Національна соціальна сервісна служба України. Офіційний вебсайт. URL: <https://nssu.gov.ua> (дата звернення: 12.05.2026).

47. Державна служба статистики України. Офіційний вебсайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.05.2026).

48. UNICEF Ukraine. Офіційний вебсайт. URL: <https://www.unicef.org/ukraine> (дата звернення: 12.05.2026).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ВИТЯГ

з Положення про Державну службу зайнятості, затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 16.12.2020 № 2663, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28.12.2020 за № 1305/35588

I. Загальні положення

Державна служба зайнятості є централізованою системою державних установ, діяльність якої спрямовується та координується Міністерством економіки України.

До складу Державної служби зайнятості входять:

- Державний центр зайнятості;
- регіональні центри зайнятості;
- філії регіональних центрів зайнятості;
- заклади освіти служби зайнятості та інші установи.

Служба здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та Міністерства економіки України.

II. Основні завдання Державної служби зайнятості

Основними завданнями Служби є:

1. Реалізація державної політики у сфері зайнятості населення та соціального захисту від безробіття.
2. Аналіз стану ринку праці.
3. Сприяння громадянам у підборі підходящої роботи.
4. Надання роботодавцям послуг із добору працівників.
5. Організація професійного навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації безробітних.
6. Проведення професійної орієнтації населення.
7. Надання соціальних послуг та матеріального забезпечення безробітним.
8. Сприяння розвитку підприємницької діяльності та самозайнятості населення.
9. Здійснення контролю за використанням коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

III. Повноваження Державної служби зайнятості

Державна служба зайнятості забезпечує:

- реєстрацію безробітних та ведення їх обліку;
- надання інформаційних і консультаційних послуг;
- виплату допомоги по безробіттю;
- професійне навчання зареєстрованих безробітних;

- надання послуг з професійної орієнтації;
- впровадження електронних сервісів для громадян та роботодавців;
- моніторинг та аналіз ринку праці;
- взаємодію з органами державної влади, місцевого самоврядування, роботодавцями та громадськими організаціями.

IV. Регіональні центри зайнятості та їх філії

Регіональні центри зайнятості є державними установами, підпорядкованими Державному центру зайнятості.

Вони забезпечують:

- надання соціальних послуг безробітним;
- виплату матеріального забезпечення;
- сприяння працевлаштуванню;
- професійне навчання;
- співпрацю з роботодавцями;
- аналіз регіонального ринку праці.

Регіональні центри можуть створювати філії та віддалені робочі місця для забезпечення доступності послуг населенню.

V. Організація роботи філій

Філії регіональних центрів зайнятості:

- виконують функції, покладені на них регіональними центрами зайнятості;
- діють на підставі затверджених положень;
- забезпечують надання соціальних послуг громадянам і роботодавцям на місцевому рівні.

VI. Заклади освіти Державної служби зайнятості

Заклади професійної освіти Державної служби зайнятості здійснюють:

- професійну підготовку;
- перепідготовку;
- підвищення кваліфікації безробітних відповідно до потреб ринку праці.

Джерело:

Положення про Державну службу зайнятості, затверджене наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 16.12.2020 № 2663 (зі змінами).

Зразки документів служби зайнятості**Зразок 1****Заява про надання статусу безробітного**

**Директору Яготинського відділу
Бориспільської філії
Київського обласного центру зайнятості**

від _____
(ПІБ)

що проживає за адресою:

тел.: _____

ЗАЯВА

Прошу надати мені статус безробітного та сприяти у працевлаштуванні відповідно до Закону України «Про зайнятість населення».

З умовами та порядком реєстрації безробітних, правами та обов'язками ознайомлений(а).

«_» _____ 20 р.

Підпис _____

Зразок 2**Заява про призначення допомоги по безробіттю**

**До Яготинського відділу
Бориспільської філії
Київського обласного центру зайнятості**

від _____
(ПІБ)

ЗАЯВА

Прошу призначити мені допомогу по безробіттю відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття».

Необхідні документи додаю.

«_» _____ 20 р.

Підпис _____

Зразок 3

Направлення на працевлаштування

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЗАЙНЯТОСТІ

Яготинський відділ Бориспільської філії
Київського обласного центру зайнятості

НАПРАВЛЕННЯ НА РОБОТУ

Видано громадянину(ці): _____

Для працевлаштування на посаду: _____

До підприємства: _____

Адреса роботодавця: _____

Дата видачі: «_» _____ 20 р.

Кар'єрний радник _____
(підпис)

М.П.

Зразок 4

Довідка про перебування на обліку

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЗАЙНЯТОСТІ

Яготинський відділ Бориспільської філії
Київського обласного центру зайнятості

ДОВІДКА

Видана _____
(ПБ)

про те, що він(вона) перебуває на обліку в службі зайнятості як безробітний(а) з «_» _____ 20 р.

Довідка видана для подання за місцем вимоги.

Керівник відділу _____
М.П.

Зразок 5

Індивідуальний план працевлаштування

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

ПІБ безробітного: _____

Освіта: _____

Бажана професія (посада): _____

Заплановані заходи:

№ Захід	Термін виконання
1 Пошук вакансій	_____
2 Профорієнтаційна консультація	_____
3 Відвідування роботодавця	_____
4 Професійне навчання	_____

Кар'єрний радник _____

Безробітний _____

Зразок 6

Наказ про надання статусу безробітного

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЗАЙНЯТОСТІ

Яготинський відділ Бориспільської філії
Київського обласного центру зайнятості

НАКАЗ

«_» _____ 20 р. № _____

Про надання статусу безробітного

Відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» надати статус безробітного:

(ПІБ)

з «_» _____ 20 року.

Підстава: особиста заява та подані документи.

Керівник відділу _____

М.П.